

Usporedba utjecaja uvođenja eura na promjene potrošačkih cijena u zemljama Europske unije i Republici Hrvatskoj

Zdjarski, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:803058>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Preddiplomski stručni studij
Akademski godina 2022./2023.

**USPOREDBA UTJECAJA UVOĐENJA EURA NA
PROMJENE POTROŠAČKIH CIJENA U ZEMLJAMA
EUROPSKE UNIJE I REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

Andrea Zdjarski

Zagreb, rujan 2023.
Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Preddiplomski stručni studij
Akadska godina 2022./2023.

**USPOREDBA UTJECAJA UVOĐENJA EURA NA
PROMJENE POTROŠAČKIH CIJENA U ZEMLJAMA
EUROPSKE UNIJE I REPUBLICI HRVATSKOJ**

**COMPARISON OF THE IMPACT OF THE INTRODUCTION
OF THE EURO ON CHANGES IN CONSUMER PRICES IN
THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION AND THE
REPUBLIC OF CROATIA**

Završni rad

Studentica: Andrea Zdjarski

JMBAG: 0067609220

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Berislav Žmuk

Zagreb, rujan, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni/diplomski/poslijediplomski specijalistički rad, odnosno doktorski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(mjesto i datum)

(vlastoručni potpis studenta)

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet rada	1
1.2. Svrha i ciljevi rada	2
1.3. Metodologija rada	2
1.4. Struktura rada	3
2. POSTUPAK UVOĐENJA EURA	4
2.1. Teorija optimalnog valutnog područja	4
2.2. Postupak uvođenja eura	6
2.3. Konverzija potrošačkih cijena	8
2.4. Utjecaj inflacije i konverzije na potrošačke cijene u Europskoj uniji	10
2.5. Determinante percepcije inflacije	12
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	15
4. ANALIZA UČINAKA UVOĐENJA EURA NA INFLACIJU POTROŠAČKIH CIJENA U REPUBLICI HRVATSKOJ	17
4.1. Utjecaj uvođenja eura na percepciju inflacije u zemljama članicama	17
4.2. Kretanje cijena određenih proizvoda	21
4.3. Kretanje cijena s obzirom na razinu plaća	31
5. ZAKLJUČAK	35
LITERATURA	37
POPIS TABLICA	39
POPIS GRAFIKONA	40
ŽIVOTOPIS	40

1. UVOD

Eurozona predstavlja područje monetarne unije koje uključuje ukupno 19 država članica Europske unije (EU). Usvajanjem eura (€) kao službene valute kao jedinog zakonskog sredstva plaćanja, države članice ispunile su svoje obveze prema Europskoj uniji. Eurozona, odnosno europodručje na hrvatskom, uključuje Austriju, Njemačku, Italiju, Belgiju, Francusku, Finsku, Irsku, Luksemburg, Nizozemsku, Portugal i Španjolsku te Grčku, Sloveniju, Cipar, Maltu, Slovačku, Estoniju, Latviju i Litvu. Ostale članice još uvijek koriste vlastitu valutu, ali će većina njih uskoro biti obvezna prihvatiti euro kao službenu valutu.

Danska je trenutno jedina članica EU-a izuzeta od euroizacije. Pridružila se Europskom tečajnom mehanizmu (ERM II), koji je vezao dansku krunu za euro, ali je odlučila zadržati vlastitu valutu. Švedska je primjer zemlje koja je odbila pristupiti eurozoni i ERM II.

1.1. Predmet rada

Euro je službena valuta Europske unije (EU), koju je usvojilo 20 od njezinih 27 zemalja članica. Pokrenut 1999. godine kao dio integracije EU-a kao Europske ekonomske i monetarne unije (EMU), euro je bio isključivo elektronička valuta sve do uvođenja papirnatih novčanica i kovanica denominiranih u eurima 2002. godine. "EUR" je skraćenica za euro.

Euro je jedino zakonsko sredstvo plaćanja u državama članicama EU koje su ga usvojile, uključujući Austriju, Belgiju, Cipar, Estoniju, Finsku, Francusku, Njemačku, Grčku, Irsku, Italiju, Latviju, Litvu, Luksemburg, Maltu, Nizozemsku, Portugal, Slovačku, Sloveniju, Španjolsku i Hrvatsku. Ove zemlje čine eurozonu, regiju u kojoj euro služi kao zajednička valuta. Četiri male zemlje koje nisu članice EU (Andora, Vatikan, San Marino i Monako) također koriste euro kao svoju službenu valutu, a nekoliko zemalja ima valute vezane za euro. Tijekom prijašnjih prijelaza na euro, potrošači su često smatrali da je inflacija porasla, značajno odstupajući od kretanja izmjerene i očekivane inflacije. Percepcija povećanja cijena potaknuta je navikom potrošača da naglašavaju kretanje cijena roba i usluga koje se često kupuju, mogućim nepoznavanjem nove valute i medijskim izvješćivanjem o rastu cijena. Ovaj jaz u percepciji je u prošlosti bio samo privremeni fenomen bez prelijevanja na razvoj stvarne potrošnje, formiranje plaća ili inflacijska očekivanja.

U Hrvatskoj se percipirana inflacija smanjila u siječnju i stabilizirala u veljači 2023., u skladu s umjerenošću HIPC indeksa inflacije (engl. *Harmonized index of consumer prices*). Istodobno, potrošači predviđaju značajan pad inflacije za 12 mjeseci unaprijed, potvrđujući da inflacijska očekivanja ostaju usidrena i da na njih prijelaz neće utjecati. Ovi prvi dokazi sugeriraju da se jaz u percepciji u Hrvatskoj do sada nije pojavio, što znači da je važno nastaviti s odgovarajućom komunikacijskom strategijom o tom pitanju. Predmet ovog rada je utjecaj uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena u zemljama Europske unije.

1.2. Svrha i ciljevi rada

Uvođenje eura je utjecalo na svakodnevni život europskih građana. Europska unija nema povijesni precedan pa stoga ni savjet ili smjernice se ne mogu dobiti u bivšim valutnim unijama. Predmet rada je analiza utjecaja uvođenja eura na razinu cijena potrošačke robe i usluga u državama članicama

Napuštanje nacionalne valute i uvođenje nove valuta će očitito imati radikalne posljedice u zemlji. Uz sveobuhvatnu transformaciju temeljnih institucija u društvu u cjelini kako bi se prilagodili novoj valuti, potrošači se također moraju naviknuti novoj valuti i njezinoj vrijednosti u odnosu na staru nacionalnu valutu. Ova mentalna prilagodba na novu valutu nedvojbeno će potrajati. Uvođenje eura također ima značajnu vrijednost za financije tržišta diljem svijeta. Euro je sada, zajedno s američkim dolarom i jenom, jedna od velikih međunarodnih valuta.

1.3. Metodologija rada

Tijekom pisanja završnog rada korišteni su sekundarni izvori podataka, odnosno podaci dostupni sa Eurostata i stranice HICP-a. nadalje, u radu su korištene metode koje se koriste u znanstvenim istraživanjima, a to su: metoda analize, dokazivanja, dedukcije i komparacije. Korišteni su izvori koji pripadaju relevantnoj literaturi i relevantne internetske stranice.

1.4. Struktura rada

Završni rad podijeljen je u pet cjelina. Prva cjelina se odnosi na uvodne stavke rada. Drugi dio rada se odnosi na proces uvođenja eura gdje će se prikazati analiza teorije optimalnog valutnog područja, postupak uvođenja eura i konverzija potrošačkih cijena. Treći dio rada se odnosi na učinke uvođenja eura na potrošačke cijene u zemljama europske unije. U ovom dijelu prikazat će se utjecaj inflacije i konverzije na rast potrošačkih cijena te će se analizirati percepcije potrošača na inflaciju. Četvrti dio rada se odnosi na učinke uvođenja eura na inflaciju potrošačkih cijena u Republici Hrvatskoj. Analizirat će se kretanje cijena određenih proizvoda kao i kretanje cijena s obzirom na plaću. Analizirat će se percepcija inflacije nakon uvođenja eura te u kojim uvjetima je uveden euro kao službena valuta u Hrvatskoj. Zadnja cjelina se odnosi na zaključne stavke rada.

2. POSTUPAK UVOĐENJA EURA

2.1. Teorija optimalnog valutnog područja

Teorija optimalnog valutnog područja (OCA, eng. *Optimum Currency Area*) tvrdi da bi određena područja koja nisu omeđena nacionalnim granicama imala koristi od zajedničke valute. Drugim riječima, možda bi bilo bolje da geografske regije koriste istu valutu umjesto da koriste zasebnu valutu za svaku zemlju u toj geografskoj regiji. Dijeljenje valute može koristiti geografskoj regiji znatnim povećanjem trgovine. Međutim, te razmjene moraju prevladati troškove povezane s napuštanjem vlastite valute zemlje kao alata za prilagodbu monetarne politike. Teritoriji koji primjenjuju OCA teoriju mogu nastaviti održavati fleksibilan tečajni sustav s ostatkom svijeta (Bilas, 2005.).

Kanadski ekonomist Robert Mundell razvio je teoriju optimalnog valutnog područja 1961., nadovezujući se na raniji rad Abby Lerner. Pretpostavlja se da postoji optimalna geopolitička zona koju bi valuta trebala dijeliti, ali ta zona ne mora nužno odgovarati granicama države. Optimalno valutno područje može se sastojati od nekoliko zemalja, dijelova nekoliko zemalja ili regija unutar iste zemlje. Prema ovoj teoriji, zajednička valuta može maksimizirati ekonomsku učinkovitost pod uvjetom da sudionici zadovolje četiri kriterija (Bilas, 2005.), a to uključuje veliko, dostupno i integrirano tržište rada koje radnicima omogućuje slobodno kretanje po teritoriju i smanjuje nezaposlenost u svakom području, fleksibilnost cijena i plaća, u kombinaciji s kapitalom mobilnosti za rješavanje regionalnih trgovinskih neravnoteža, centralizirani proračun ili kontrolu redistribucija bogatstva na dijelove teritorija zahvaćene mobilnošću radne snage i kapitala, a regije koje sudjeluju imaju slične poslovne cikluse i kalendare objave ekonomskih podataka kako bi se izbjegli problemi u nekom području.

Peter Kenen, profesor s Princetona i međunarodni ekonomist, predložio je dodavanje petog kriterija za geopolitičku diversifikaciju proizvodnje. Ekonomisti su izračunali da jugoistočna i jugozapadna regija Sjedinjenih Država ne mora nužno odgovarati ostatku zemlje kao OCA (Mundell, 2021, 658).

Kasnija ekonomska istraživanja predložila su i druge kriterije (Kunro, 2021, 98-99) a isti se odnose na prvo na veliki obujam trgovine između zemalja podrazumijeva da će postojati

odgovarajuće velike dobiti od usvajanja zajedničke valute u OCA. Međutim, veliki obujam trgovine također može sugerirati velike komparativne prednosti i učinke na domaćem tržištu između zemalja, a bilo koji od njih može dovesti do visoko specijaliziranih industrija između zemalja. Zatim, drugi kriterij je diverzificiranija proizvodnja unutar gospodarstava te ograničena specijalizacija i podjela rada među zemljama smanjuju vjerojatnost asimetričnih gospodarskih šokova. Zemlje koje su uvelike specijalizirane za određene proizvode koje druge zemlje ne proizvode bit će osjetljive na asimetrične ekonomske šokove u tim industrijama i možda neće biti prikladne za članstvo u OCA-i. Treba imati na umu da ovaj kriterij može doći u sukob s nekim od gore navedenih kriterija jer što je veći stupanj integracije među gospodarstvima zemalja (mobilnost roba, rada i kapitala), to će one više težiti specijalizaciji u različitim industrijama. Zadnji kriterij uključuje homogene političke preferencije među zemljama u OCA-i su važne jer će monetarna politika, i do neke mjere fiskalna politika u obliku transfera, biti kolektivna odluka i odgovornost zemalja u OCA-i. Velike razlike u lokalnim preferencijama o tome kako odgovoriti na simetrične ili asimetrične šokove mogu potkopati suradnju i političku volju za pridruživanje ili ostanak u OCA-i.

Nadalje, euro se percipira kao dokaz OCA teorije na djelu, mada isti nije ispunio četiri kriterija kako je postavila Mundellova teorija u vrijeme stvaranja eura 1999. Ovaj nedostatak ispunjavanja zahtjeva, kažu oni, razlog je zašto se eurozona bori od svog početka. Uistinu, OCA teorija stavljena je na kušnju 2010. jer su problemi državnog duga s kojima su se suočile mnoge prezadužene zemlje u Europi ugrozili održivost Europske unije (EU), stavljajući ozbiljan pritisak na euro. Prema Global Financial Integrity, neprofitnoj organizaciji sa sjedištem u Washingtonu, D.C., zemlje EU-a poput Portugala, Italije, Irske, Grčke i Španjolske (PIIGS) iskusile su usporavanje rasta, nedostatak međunarodne konkurentnosti i radnu snagu koja je bila neproduktivna (Mongeli, 2002).

Naime, OCA teorija imala je svoj primarni test s uvođenjem eura kao zajedničke valute u europskim nacijama. Zemlje eurozone ispunile su neke od Mundellovih kriterija za uspješnu monetarnu uniju, dajući poticaj za uvođenje zajedničke valute. Iako je eurozona imala mnogo koristi od uvođenja eura, također je iskusila probleme kao što je grčka dužnička kriza. Stoga, dugoročni ishod monetarne unije prema teoriji OCA ostaje predmetom rasprave. Europska kriza državnog duga nakon Velike recesije navodi se kao dokaz da EMU nije ispunio kriterije za uspješnu OCA, odnosno da nije na odgovarajući način omogućio veću ekonomsku i fiskalnu integraciju potrebnu za prekograničnu podjelu rizika. Tehnički gledano, Europski pakt

o stabilnosti i rastu uključivao je klauzulu o "bez spašavanja" koja je posebno ograničavala fiskalne transfere. Međutim, u praksi je to napušteno rano u krizi državnog duga. Kako se grčka dužnička kriza nastavila pogoršavati, bilo je rasprava koje sugeriraju da EMU mora uzeti u obzir politike podjele rizika koje su mnogo opsežnije od usvojenog privremenog sustava spašavanja (Marić, 2015,129).

Općenito, ova epizoda implicira da zbog asimetrije gospodarskog šoka za Grčku u odnosu na druge zemlje u EMU-u i očitih nedostataka u kvalifikaciji EMU-a kao OCA-e prema Mundellovim kriterijima, Grčka (a možda i druge zemlje) možda zapravo ne potpadaju unutar OCA za euro. Kako su ta gospodarstva usporavala, privatni kapital je bježao, neki u jača gospodarstva eurozone, a neki u druge zemlje. Također, zbog jezika, kulture i poteškoća s udaljenošću, radna snaga u eurozoni nije fluidna niti mobilna. Ni plaće nisu ujednačene na geopolitičkom području.

2.2. Postupak uvođenja eura

Europska komisija je 1. lipnja 2022. objavila Izvješće o konvergenciji za 2022., u kojem se utvrđuje da je Hrvatska spremna uvesti euro 1. siječnja 2023. Izvješće utvrđuje da Hrvatska ispunjava četiri nominalna kriterija konvergencije (Maastrichtski kriteriji) i da je njezino zakonodavstvo potpuno kompatibilan sa zahtjevima Ugovora i Statuta Europskog sustava središnjih banaka. Komisija je objavila i prijedlog odluke Vijeća o uvođenju eura u Hrvatskoj 1. siječnja 2023.

Istog je dana Europska središnja banka (ECB) izdala svoje zasebno izvješće o konvergenciji za 2022. neovisno o procjeni Komisije. Izvješće ECB-a također pokazuje da Hrvatska ispunjava sve ekonomske i pravne uvjete za uvođenje eura. Sada, manje od desetljeća nakon ulaska u Europsku uniju, Hrvatska čeka konačnu odluku Vijeća Europske unije o pristupanju eurozoni i nastavlja s pripremama za uvođenje eura (Deskar – Škrbić, Kunovac, 2021).

Nadalje, Sabor je 13. svibnja 2022. donio Zakon o uvođenju eura kao službene valute u Hrvatskoj,(1) kao „krovni“ pravni okvir hrvatskog pravnog sustava. Sljedeći ustaljenu praksu ostalih država članica, Zakon je donesen prije konačne odluke Vijeća Europske unije o ulasku Hrvatske u eurozonu. Zakon bi trebao stupiti na snagu dan nakon objave odluke Vijeća o uvođenju eura (Despot, 2021).

Zakonom su propisana temeljna načela uvođenja eura u Hrvatskoj, i to načela (Deskar – Škrbić, Kunovac, 2021) zaštite potrošača, zabrane neopravdanog povećanja cijena, kontinuiteta pravnih instrumenata, učinkovitosti i ekonomičnosti te transparentnosti i informiranosti.

Zakon pobliže propisuje (Deskar – Škrbić, Kunovac, 2021) pravila pretvorbe, opskrbu i zamjenu gotovine kuna za gotovinu eura, primjenu pravila protiv pranja novca na burzi, pravila o dvostrukom prometu i dvostrukom objavljivanju, načelo kontinuiteta pravnih instrumenata, proračune, financijske planove, poslovne knjige i financijska izvješća te tijela ovlaštena za nadzor nad primjenom Zakona.

Nakon što Vijeće donese odluku o uvođenju eura i uredbu kojom se utvrđuje fiksni tečaj, Vlada je objavila svoju odluku o (Deskar – Škrbić, Kunovac, 2021).:

- datum uvođenja eura – 1. siječnja 2023.;
- fiksni tečaj konverzije;
- datum početka i završetka dvostruke cirkulacije; i
- dvostruko otkrivanje.

Hrvatska narodna banka (HNB) tada je započela preopskrbu kreditnih institucija novčanicama eura (četiri mjeseca prije uvođenja) i kovanicama eura (tri mjeseca prije uvođenja), pri čemu su kreditne institucije izvršile i neizravnu preopskrbu sljedećih tijela (Deskar – Škrbić, Kunovac, 2021): poslovnih subjekata, javne vlasti, institucija za platni promet (PI) te institucija za elektronički novac (EMI).

Nadalje, kreditne institucije morale su obavljati pojednostavljenu neizravnu predopskrbu mikropoduzećima (najranije pet dana prije uvođenja) i opskrbu početnim paketima eurokovanica (najranije mjesec dana prije uvođenja) kako bi, između ostalog, potrošače i poslovne subjekte kako bismo ih pripremili za gotovinske transakcije u eurima.

Zakonom su detaljno propisane najvažnije aktivnosti prije uvođenja – dvostruki optjecaj i dvojno objavljivanje obiju valuta. Predviđeno je da će razdoblje dvojnog optjecaja u kojem se euro i kuna mogu istovremeno koristiti u gotovinskom prometu trajati dva tjedna nakon uvođenja eura (predviđeno od 1. do 14. siječnja 2023.). No, ključna mjera za zaštitu potrošača

u postupku uvođenja eura je dvojno iskazivanje i u kunama i u eurima, koje je počelo 5. rujna 2022., a završava 12 mjeseci nakon uvođenja (Deskar – Škrbić, Kunovac, 2021).

U razdoblju dvojne objave poslovni subjekti su dužni svoje cijene iskazivati na jasan, čitljiv i lako vidljiv način u eurima i kunama uz korištenje i naznaku fiksnog tečaja (npr. u poslovnim prostorima, na robi, cjenicima i web stranicama), uključujući u fakturama. Ovom se obvezom materijalizira i primjena načela zabrane neopravdanog povećanja cijena.

Obveza dvojnog objavljivanja u financijskom sektoru primjenjuje se na (Despot, 2021): kreditne institucije, ostale vjerovnike i pružatelje financijskih usluga.

Svi su dužni navesti bitne informacije za potrošače u obje valute tijekom navedenog razdoblja (npr. bankomati, tarife naknada i izvješća). Poslodavci je također imao obvezu iskazivati u obje valute iznose isplaćene zaposlenicima, primjerice na platnim listama. Iako se postojeći ugovori o radu neće morati mijenjati, plaće i druga materijalna prava utvrđena u kunama potrebno je preračunati u eure po fiksnom tečaju. Nadalje, dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću dužna su svoj temeljni kapital i njegove dijelove koji čine dionice (odnosno poslovne udjele) preračunati primjenom fiksnog tečaja zaokruživanja iznosa na veći iznos te takvo preračunavanje prijaviti sudu. Zakon nadalje propisuje da uvođenje eura ne utječe na valjanost pravnih instrumenata koji sadrže kunu, kao što su: zakonske odredbe, sudske odluke, ugovori, jednostrani pravni akti i instrumenti plaćanja osim novčanica i kovanica.

Zakon također propisuje da nijednoj stranci ne daje pravo na pravovaljani jednostrani raskid ili poništenje takvog instrumenta, niti na izmjenu njegove pojedine odredbe, osim ako je drugačije izričito ugovoreno između stranaka ili ako nije propisano Zakonom ili posebnim propisom.

2.3. Konverzija potrošačkih cijena

Pravila prema kojim se preračunavaju potrošačke cijene definirane su Uredbom Komisije (EU) 2015/2010, počevši od veljače 2016. godine na dalje. Prema navedenoj Uredbi određuje se tečaj konverzije koji se mora sastojati od 6 znamenki. Pri preračunavanju vrlo je važno koristiti tečaj konverzije u punom brojčanom iznosu. Nakon konverzije novčane vrijednosti iz

kune u euro tada se cijene mogu zaokružiti na dvije decimale. Vlada se u ovom razdoblju dvojnog iskazivanja cijena odlučila provoditi razne mjere kako bi na taj način mogla spriječiti povećanje potrošačkih cijena koje se mogu dobiti konverzijom kune u euro. Glavna mjera je obveza dvojnog iskazivanja cijena te će navedeno razdoblje trajati od 01.01.2023. do 31.12.2023. i na taj način će građani moći prepoznati neopravdani rast cijena. U tom razdoblju cijene moraju biti izražene u kunama i u eurima te se također mora naznačiti fiksni tečaj konverzije. Kako ne bi došlo do zbunjivanja građana bilo kakve dodatne informacije bit će zabranjene (Hina, 2022).

Dvojni način iskazivanja cijena također bit će vidljiv i na primanjima stanovništva tj. na plaćama, mirovinama, socijalnim naknadama i dr. Vlada će se truditi svojim mjerama poticati poduzeća da pravilno pretvaraju i iskazuju cijene gdje će se dodjeljivati logo za ona poduzeća koja budu koristila ispravnu konverziju te će na taj način biti prepoznatljivi među potrošačima. Za daljnju zaštitu potrošača, redovno će se provoditi informiranje o kretanjima cijena od strane nadležnih tijela. Kako bi se smanjila stopa nepovjerenja i stvaranje pogrešne percepcije o povećanju cijena, Vlada će objavljivati stopu inflacije te kretanja najznačajnijih kategorija usluga i dobara (Hina, 2022).

Najvažnija i najznačajnija prednost uvođenja eura je eliminacija valutnog rizika u gospodarstvu. Tečajnom riziku izloženi su svi gospodarski subjekti koji nemaju usklađenu valutnu strukturu imovine i obveza te prihoda i troškova. Promjena tečaja nacionalne valute utječe na promjenu neto vrijednosti imovine, stoga devalvacija nacionalne valute povećava dugove i teret njihove otplate za izrazito euroizirane gospodarske subjekte.

Kako se dug povećava, rastu i kamate na nove dugove, koje investitori koriste za kompenzaciju valutnog rizika. Banke su jedina industrija s fiksnom monetarnom strukturom. Za sva ostala poduzeća, za dio građana i za samu državu, iznos deviznog duga u većini slučajeva premašuje iznos devizne imovine, stoga se zaključuje da će se slabljenje nacionalne valute negativno odraziti na njih (Hina, 2022).

Najveći dio deviznog duga Republike Hrvatske vezan je za euro. Razina deviznog duga rezultat je duboko ukorijenjene euroizacije. Prema ECB-u, Hrvatska je zemlja s najvećim stupnjem euroizacije među svim zemljama izvan eurozone (ECB, 2023).

Devizna štednja porasla je ponajviše zbog zaštite građana od visoke inflacije i makroekonomskih rizika, ali i zahvaljujući širokoj dostupnosti deviza iz sektora turizma i štednje radnika na radu u inozemstvu. Kada strana valuta preuzme neke funkcije novca, teško je vratiti povjerenje u domaću valutu, zbog čega je teško preokrenuti euroizaciju depozita. Usvajanjem eura kao službene valute tečajni rizik praktički neće postojati jer će sav dug u stranoj valuti postati dug u domaćoj valuti. Osim toga, HNB ne zahtijeva određene regulatorne zahtjeve, čime se automatski poboljšava učinkovitost bankovnog poslovanja (Hina, 2022.).

2.4. Utjecaj inflacije i konverzije na potrošačke cijene u Europskoj uniji

Inflacija je ključni faktor koji utječe na sve valute, uključujući i euro. Općenito, zemlje s visokom razinom inflacije u odnosu na druge zemlje obično će vidjeti deprecijaciju svoje valute tako da cijene dobara među zemljama ostaju relativno jednake. Osim toga, inflacija viša od očekivane rezultirat će povećanjem kamatnih stopa središnje banke kako bi ukrotila inflaciju.

Ključna mjera inflacije u eurozoni je indeks potrošačkih cijena (CPI). Ovaj pokazatelj izračunava cijenu košarice robe koju će prosječno kućanstvo vjerojatno kupiti. Trgovci obično slijede temeljni CPI, što je uobičajeni izračun CPI-a koji isključuje cijene energije i hrane. Cijene energije i hrane obično su promjenjive i na njih mogu uvelike utjecati privremene neravnoteže ponude i potražnje, kao i slučajni vanjski čimbenici poput vremena, koji mogu utjecati na CPI broj (Kesner – Škreb, 2006, 407-408).

Jedan od načina za procjenu gospodarskih uvjeta u eurozoni je pregled izvješća o povjerenju i raspoloženju. Jedno od najpraćenijih izvješća o raspoloženju je njemačko istraživanje ZEW, koje mjesečno priprema Centar za europska ekonomska istraživanja. Anketa traži uzorak od do 350 financijskih stručnjaka koji vide kretanje gospodarstva u srednjoročnom horizontu. Odgovori su ograničeni na pozitivne, bez promjene ili negativne. Ova jednostavna struktura odgovora omogućuje pokazatelju ZEW da jasno odražava jesu li stručnjaci i analitičari optimistični ili pesimistični u pogledu gospodarstva u srednjem roku. Anketa također postavlja pitanja stručnjacima za eurozonu, Japan, Veliku Britaniju i Sjedinjene Države (Kohler, 1999).

Kao i kod većine glavnih pokazatelja, analitičari će imati prognoze o tome što očekuju da će pokazatelj biti. Što se tiče indikatora ZEW, ako stvarni indikator ZEW bude iznad predviđanja, to bi se pretvorilo u pozitivan učinak za euro, dok bi ZEW ispod predviđanja mogao izvršiti pritisak na zajedničku valutu. ZEW broj iznad nule označava optimizam, a broj ispod nule označava pesimizam.

Rubovi inflacije u eurozoni su niži, ali pritisak na cijene se nastavlja. Godišnja stopa inflacije bila je 8,5 posto u veljači, što je pad u odnosu na 8,6 posto mjesec ranije, među zemljama koje koriste euro. Inflacija potrošačkih cijena (mjerena Harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena) naglo je porasla tijekom posljednjih mjeseci u Ujedinjenom Kraljevstvu, eurozoni i Sjedinjenim Državama. Stopa inflacije u Sjedinjenim Američkim Državama dosegla je 6,4% u lipnju 2021., u usporedbi s 2,4% u UK-u i 1,9% u europodručju, inflacija u UK-u od tada je ponovno pala na 2,0%. Promet je bio najveći pokretač inflacije u Sjedinjenim Državama i razlika između Sjedinjenih Država, Ujedinjenog Kraljevstva i europodručja, prvenstveno zbog goriva i maziva te rabljenih vozila (Vidas, 2022).

Rast cijena hrane tijekom pandemije koronavirusa (COVID-19) bio je relativno nizak u Ujedinjenom Kraljevstvu u usporedbi sa Sjedinjenim Državama i eurozonom. Čimbenici koji leže u pozadini inflacije u svakoj zemlji i području složeni su i uključuju učinke različitih vladinih politika uključujući mjere fiskalne i monetarne intervencije te kretanje kamatnih stopa (Vidas, 2022).

Inflacija potrošačkih cijena naglo je porasla u Ujedinjenom Kraljevstvu, Sjedinjenim Državama i europodručju posljednjih mjeseci, preokrenuvši trend zabilježen na početku pandemije koronavirusa (COVID-19). Najprikladnija mjera za međunarodne usporedbe je HICP i ekvivalentan je Indeksu potrošačkih cijena (CPI) u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Tijekom pandemije koronavirusa (COVID-19) cijene hrane i bezalkoholnih pića značajno su varirale među zemljama. U travnju 2020. prekid opskrbnog lanca nakon karantina i drugih javnozdravstvenih mjera uzrokovao je nagli rast cijena hrane (ECB, 2023).

Kada se uspoređuju stope inflacije potrošačkih cijena među geopolitičkim entitetima, važno je uzeti u obzir velike varijacije u odgovorima politika na pandemiju koronavirusa (COVID-19).

Do kraja ožujka 2020. Bank of England i Federalne rezerve smanjile su svoje relevantne kamatne stope na rekordno niske razine, od 0,1% odnosno 0 do 0,25%, dok je Europska središnja banka (ECB) zadržala svoje tri glavne kamatne stope na rekordno niskim razinama. Banka Engleske, Federalne rezerve i ECB također su proširile svoje programe kvantitativnog popuštanja tijekom pandemije (ECB, 2023).

„Učinak konverzije razlikuje se od zemlje do zemlje. Kako nagomilana potražnja raste rizik poskupljenja smanjen je. Osim toga, Eife (2006) ističe da su istraživanja pokazala da je utjecaj konverzije valuta na rastuću inflaciju bio manji u zemljama u kojima je uvedena obveza isticanja cijena u trgovinama u obje valute tijekom određenog razdoblja prije i nakon konverzije (uključujući one stare države članice, tj. Austriju, Finsku, Grčku i Portugal). Osim toga, Hüfner i Koske (2008) pokazali su da za stare države članice viša razina tržišnog natjecanja suzbija rast cijena uslijed tranzicije“ (Pufnik, 2017, 134).

Također provedena istraživanja pokazala su kako je izrazitiji rast cijena zbog konverzije zabilježen kod vrlo malog dijela proizvoda, a to se odnosi na uslužni sektor kao što su restorani, kafići, hotelski smještaji, frizerske usluge, sportske usluge i slično.

2.5. Determinante percepcije inflacije

Inflacijska očekivanja igraju ključnu ulogu u mehanizmu monetarne transmisije. Ako su ostale stvari jednake, kada gospodarski subjekti očekuju da će se inflacija povećati, oni smatraju da će realna kamatna stopa pasti. Kao rezultat toga, oni troše više, a štede manje kako bi optimizirali svoju potrošnju i ulaganja tijekom dugog razdoblja. Inflacijska očekivanja također igraju važnu ulogu u procesu određivanja plaća i cijena te su stoga važna odrednica buduće inflacije. Stoga je razumijevanje prirode inflacijskih očekivanja gospodarskih subjekata i načina na koji se ona formiraju ključno za kreatora monetarne politike (Stiglitz, 2016).

Ovo poglavlje analizira inflacijska očekivanja koristeći podatke dostupne iz Ankete potrošača Europske komisije (engl. ECCS - European Convention for Constructional Steelwork). Postoji nekoliko načina mjerenja inflacijskih očekivanja: mogu se izvesti iz instrumenata

financijskog tržišta, anketa profesionalnih prognostičara i anketa poduzeća ili kućanstava. Ovo poglavlje usredotočuje na percepciju potrošača o inflaciji i očekivanja preuzeta iz usklađenog ECCS-a.

Ovi podaci sežu do 1985. Međutim, do 2004. podaci daju samo kvalitativne informacije o percepcijama i očekivanjima ispitanika o smjeru i brzini promjena cijena. Kvantitativni podaci o veličini inflacije sustavno su prikupljeni u ECCS-u od 2004. nadalje. Ova analiza pomaže u rješavanju nekih od zbunjujućih stiliziranih činjenica ovih inflacijskih očekivanja, naime da (Reiche, Meyler, 2022.):

- (a) prosječna percepcija/očekivanje ima tendenciju da bude sustavno iznad, iako u skladu s, stvarnom inflacijom;
- (b) postoji očita negativna korelacija između inflacijskih očekivanja i gospodarskog raspoloženja;
- (c) postoji značajna heterogenost između zemalja i pojedinaca u pogledu razina inflacijskih očekivanja.

Neke od stiliziranih činjenica inflacijskih očekivanja potrošača mogu se objasniti sociodemografskim karakteristikama i ekonomskim sentimentom. Analiza potvrđuje prethodne nalaze u literaturi da će potrošači vjerojatno imati veću percepciju inflacije i očekivanja ako su mlađi, ako su žene, imaju niže razine formalnog obrazovanja i pripadaju nižim dohodovnim skupinama. Nadalje, potvrđuje činjenica da su potrošači koji navode da su u boljoj financijskoj situaciji i koji imaju pozitivna očekivanja o gospodarstvu u cjelini povezani s nižim inflacijskim očekivanjima, te da to također vrijedi kada se kontroliraju sociodemografski čimbenici.

Čini se da je pristranost povezana s činjenicom da subjekti koji su nesigurniji obično izvješćuju o svojim inflacijskim očekivanjima koristeći okrugle brojke (u višekratnicima od pet). Nadalje, oni koji imaju negativan stav o gospodarstvu u cjelini također su skloni biti nesigurniji u pogledu izgleda inflacije i prijavljivati viša inflacijska očekivanja. To objašnjava zašto bi se prijavljena inflacijska očekivanja mogla povećati u razdobljima ekonomske nesigurnosti.

Kvalitativna percepcija i očekivanja potrošača u vezi s inflacijom uglavnom se kreću zajedno sa stvarnom inflacijom. Široki porasti i padovi inflacije i njihove prekretnice relativno su

dobro usklađeni sa statistikom bilance. Najuočljivija razlika je u percepcijama potrošača o inflaciji nakon uvođenja novčanica i kovanica eura. U novije vrijeme, u ožujku i travnju 2020., dok je prvi val pandemije koronavirusa (COVID-19) i povezanih karantina utjecao na europska gospodarstva, došlo je do neviđenog odstupanja između percepcije potrošača o inflaciji i njihovih očekivanja, pri čemu su prva padala, ali potonji u usponu. Međutim, značajan nedostatak ovih kvalitativnih mjera je taj što ne postoji izravan način njihovog preslikavanja na kvantitativne percepcije i očekivanja (Reiche, Mayler, 2022).

Naime, što se tiče percepcije, srednja vrijednost od 2004., od 8,7%, značajno je iznad prosječne inflacije prema HICP-u u istom razdoblju (1,5%) (Reiche, Mayler, 2022.). Donji kvartil (tj. 25. percentil) u prosjeku je iznosio 3,6%, što je također značajno iznad stvarne inflacije. Iako je stupanj prekomjerne kvantifikacije niži za očekivanja, još uvijek je značajan. Srednja vrijednost od 2004. bila je 5,7% (3,8% za medijan). Donji kvartil je u prosjeku iznosio 2,0%, što znači da je približno 75% potrošača izjavilo da su očekivana inflacija veća od 2%.

Najviša korelacija sa stvarnom inflacijom je imala tendenciju blagog zaostajanja za percepcije inflacije i općenito istovremena za inflacijska očekivanja. Iako bi to trebao biti slučaj za percepcije, u slučaju očekivanja, da su potrošači bili u mogućnosti predvidjeti inflaciju, očekivalo bi se vidjeti vrhunsku korelaciju s nekim vodstvom (tj. vrhunska korelacija očekivanja bila bi s inflacijom nekoliko mjeseci unaprijed). Iz slika je vidljivo da je istovremena korelacija kvantitativnih očekivanja s različitim mjerama HIPC inflacije u razdoblju 2004. – 2020. nešto veća nego za kvantitativne percepcije, dok za kvalitativne brojke vrijedi obrnuto. Sveukupno, međutim, nijedna pojedinačna mjera očekivanja ili percepcije nije u većoj korelaciji od ostalih sa stvarnom inflacijom u svim mjerama HIPC-a i vremenskim razdobljima (Pufnik, 2017).

Prividno zaokruživanje uočeno u kvantitativnim inflacijskim očekivanjima potrošača ukazuje na neizvjesnost u prijavljenim inflacijskim očekivanjima. Znatan udio potrošača u europodručju izvještava o svojim kvantitativnim očekivanjima (i percepcijama) koristeći okrugle brojeve (najviše višekratnike 5 i 10), dok drugi potrošači izvještavaju jednoznamenkastim ili čak decimalnim brojevima. Okvir neizvjesnosti dovoljno je fleksibilan da pomogne u razumijevanju prosječnih inflacijskih očekivanja u razdoblju 2004.-2020., kao i u određenim razdobljima kada je inflacija bila relativno visoka odnosno relativno niska.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Za potrebe rada provedeno je istraživanje, odnosno prikupljeni su sekundarni podaci sa službenih stranica Eurostata vezani za usporedbu utjecaja uvođenja eura na potrošačke cijene u zemljama Europske unije. U radu se fokus stavlja na prikaz utjecaja eura na primjeru usporedbe određenih proizvoda prije i poslije uvođenja eura, na primjeru kretanja bruto i neto plaće te mišljenja ispitanika.

Potrošačke cijene su cijene koje ljudi plaćaju za robu i usluge općenito, posebno kada se razmatraju u odnosu na gospodarsku aktivnost u cjelini. Indeks potrošačkih cijena (CPI) s druge strane je indeks cijena, cijena ponderirane prosječne tržišne košarice potrošačkih dobara i usluga koje kupuju kućanstva. Promjene u izmjerenom CPI prate promjene cijena tijekom vremena. CPI se izračunava pomoću reprezentativne košarice dobara i usluga. Košarica se povremeno ažurira kako bi odražavala promjene u potrošačkim navikama potrošnje. Cijene roba i usluga u košarici prikupljaju se mjesečno iz uzorka maloprodajnih i uslužnih objekata. Cijene se zatim prilagođavaju promjenama u kvaliteti ili značajkama. Promjene u CPI-u mogu se koristiti za praćenje inflacije tijekom vremena i za usporedbu stopa inflacije između različitih zemalja. CPI nije savršena mjera inflacije ili troškova života, ali je koristan alat za praćenje ovih ekonomskih pokazatelja.

U radu se koristi nekoliko varijabli. Prva varijabla se odnosi na potrošačke cijene, odnosno kretanje potrošačkih cijena u zemljama Europske unije uključujući i Hrvatsku u vremenskom razdoblju od 11. mjeseca 2022. godine do 08. mjeseca 2023. godine. Zatim, iduća varijabla se odnosi na prikaz kretanja proizvoda sa usporedbom Hrvatske i Europske unije u vremenskom razdoblju od 01.01.2022. godine do 31.08.2023. godine.

U radu se koriste razne statističke metode kako bi se što efikasnije prikazala analiza utjecaja eura na potrošačke cijene. Koristi se: stopa promjena, verižni indeks, aritmetička sredina, standardna devijacija te koeficijent varijacije kao i trend promjena.

Analiza trenda je proces prikupljanja podataka u više vremenskih razdoblja i njihovog iscertavanja na vodoravnoj liniji kako bi se pronašli obrasci koji se mogu poduzeti na temelju pruženih informacija. Aritmetička sredina je jedna od središnjih vrijednosti statistike, izračunata za skup brojeva kao kvocijent zbroja članova i broja članova skupa, u matematičkom zapisu:

$$\mu = (x_1 + x_2 + x_3 + \dots + x_n) / n \quad (1)$$

Osim toga, verižni indeksi pokazuju promjene stanja pojave u narednim razdobljima, odnosno pokazuju za koliko se posto promijenila vrijednost pojave u nekom razdoblju u odnosu na prethodno razdoblje. U obliku formule to izgleda:

$$Vt = \frac{vt}{vt-1} * 100 \quad (2)$$

Formula za stopu promjene:

$$s_t = \left[\frac{Y_t}{Y_{t-1}} \times 100 \right] - 100 \quad (3)$$

4. ANALIZA UČINAKA UVOĐENJA EURA NA INFLACIJU POTROŠAČKIH CIJENA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Na temu istraživanja o utjecaju zamjene nacionalne valute s eurom na kretanje potrošačkih cijena kada je riječ o zemljama europodručja rezultati su pokazali kako je učinak bio vrlo mali i kratkotrajan. No važno je istaknuti činjenicu kako se nisu sve cijene mijenjale u istom razdoblju pa je prema tome vidljiv određeni rast cijena kada je riječ o uslužnom sektoru. U sljedećim poglavljima prikazat će se učinci uvođenja eura na potrošačke cijene u zemljama Europske unije te u Republici Hrvatskoj kao i usporedba odabranih zemalja kao i utjecaj inflacije na cijene proizvoda.

4.1. Utjecaj uvođenja eura na percepciju inflacije u zemljama članicama

Teoretski, uvođenje jedinstvene valute trebalo bi uzrokovati smanjenje transakcijskih troškova, što bi zapravo trebalo dovesti do pada potrošačkih cijena. Međutim, uvriježeno je mišljenje da uvođenje jedinstvene valute vodi prekomjernom rastu cijena, što je dovoljno opravdanje protiv uvođenja eura. Ljudi subjektivno procjenjuju informacije o određenoj ekonomskoj pojavi, a ta procjena ne mora nužno odgovarati činjenicama. Razlika između percipirane inflacije i njezine stvarne razine u novim državama članicama eurozone može biti posljedica različitih razina inflacije među različitim kategorijama potrošnje (Financijski klub, 2021).

Postojeća literatura iznijela je niz čimbenika koji objašnjavaju inflaciju povezanu s prelaskom na euro. Prvo, uvođenje nove valute je skupo i poduzeća moraju povisiti cijene kako bi to kompenzirala. Troškovi uključuju troškove koji proizlaze iz zamjene cjenika i troškove informacijske tehnologije. Budući da se izravni troškovi primjenjuju na ograničeno vremensko razdoblje, slijedi da bi trebali dovesti do samo privremenih povećanja cijena (Pufnik, 2017, 134).

Literatura vezana uz ovu temu uglavnom se fokusira na različite razloge ubrzanja inflacije, jer se uglavnom vjeruje da će poduzeća pokušati iskoristiti promjenu valute za povećanje cijena.. Međutim, s usvajanjem eura također je moguće da je povećana zabrinutost javnosti o inflaciji povezanoj s prelaskom na euro dovela do suprotnog učinka i navela poduzeća da preskoče povećanje cijena. Autori ističu da pritisak na cijene može biti uzrokovan i zaokruživanjem na „atraktivne cijene“. Ovaj bi učinak trebao biti simetričan budući da bi poduzeća trebala biti jednako vjerojatno da će zaokružiti cijene nagore ili naniže.

Iako je konverzija imala blagi učinak na ukupnu inflaciju u zemljama koje su uvele euro, većina njihovih građana smatra da je uvođenje eura izazvalo značajan rast cijena. To je vidljivo iz znatnog povećanja jaza između percipirane razine inflacije od strane potrošača i stvarne inflacije mjerene službenim indeksom potrošačkih cijena u razdoblju nakon preračuna.

Istraživanja navode da su najvažniji čimbenici koji bi mogli utjecati na porast percipirane inflacije nakon preračunavanja domaće valute u euro: promjene cijena proizvoda koji se često kupuju, asimetrični utjecaj rasta cijena ili sniženja, smanjena transparentnost cijena, očekivanja kretanja cijena nakon konverzije, količina vijesti o inflaciji u medijima te usporedba trenutnih cijena sa zastarjelim cijenama u nacionalnoj valuti (Pufnik, 2017, 135).

U nastavku se prikazuje harmonizirani indeks prosječne cijene na primjeru zemalja EU te usporedba odabrane zemlje EU sa Hrvatskom.

Tablica 1. Prikaz kretanja potrošačkih cijena u zemljama EU u vremenskom razdoblju od 01.11.2022-31.08.2023.

ZEMLJA	2022-11	2022-12	2023-01	2023-02	2023-03	2023-04	2023-05	2023-06	2023-07	2023-08
Belgija	-1	-0,2	-1,7	0,3	0,2	-1,3	0,2	-0,1	-0,6	2,5
Bugarska	0,6	0,8	1,2	0,7	0,6	0,5	-0,2	0,1	1,2	:
Češka	1,3	0	6,6	0,8	0,3	-0,1	0,3	0,3	0,4	:
Danska	-1,1	-0,7	0,5	0,8	-0,2	0,3	-1,5	0,3	2,1	:
Njemačka	0	-1,2	0,5	1	1,1	0,6	-0,2	0,4	0,5	0,4
Estonija	0,9	-0,1	0,6	0,7	0,7	1,9	0	0,8	-0,5	0,5
Hrvatska	0,7	-0,1	0,3	0,3	0,9	1,2	0,6	1,6	1,1	0,5
Irska	0,2	-0,3	-1	1,5	0,9	0,3	0,3	0,8	0,2	0,5
Grčka	-0,3	-0,7	-0,5	0,2	1,6	1,1	0,5	0,9	-1	-0,2

Španjolska	-0,3	0	-0,4	0,9	1,1	0,5	-0,1	0,6	-0,1	0,5
Francuska	0,4	-0,1	0,4	1,1	1	0,7	-0,1	0,2	0	1,1
Italija	0,7	0,2	-1,5	0,1	0,8	0,8	0,3	0,1	-1,6	0,2
Cipar	-0,4	-0,8	-1,4	0,8	1,3	0,9	0,4	0,3	1,4	1
Latvija	1,1	-0,4	0,5	0,6	0,8	0,4	1,5	-1,4	0,8	-0,6
Litva	0,3	0,1	0,6	0,7	0,7	0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
Luksemburg	-0,7	-1,4	-0,3	1,4	0,2	0,7	-0,2	0,4	-0,3	1,9
Mađarska	1,7	1,8	2,4	0,8	0,8	0,7	-0,4	0,4	0,4	:
Malta	-2,6	0	-0,4	0,9	1,4	3,1	1,6	1,5	0,3	0,4
Nizozemska	-3,9	0,7	-1,9	1,3	0,2	1,6	0,2	-0,5	1,2	0,5
Austrija	0,2	-0,3	0,9	0,8	0,6	0,8	0,1	0,3	-0,2	0,4
Poljska	0,7	0,2	2	1,1	1,1	0,8	0,2	0,1	-0,3	:
Portugal	0	-0,4	-0,8	0,4	2	1,3	-0,4	0,4	-0,4	0,8
Rumunjska	1,2	0,1	0,8	1	0,9	0,8	0,5	0,5	0,1	:
Slovenija	1,1	0,1	-0,1	0,6	0,5	1	0,9	0,9	0	0,2
Slovačka	1	0,1	2,8	1,1	1,3	0,6	-0,1	0,2	-0,2	0,1
Finska	1,2	-0,4	0,5	0,7	0,4	0,1	0,1	-0,2	0,3	-0,9
Švedska	0,8	2,1	-1,8	1	0,5	0,2	0,1	1	-0,2	:
Norveška	-0,2	-0,1	-0,1	0,4	0,9	1,2	0,5	0,7	0,3	:
Aritmetička sredina	0,13	-0,04	0,31	0,79	0,81	0,75	0,18	0,38	0,17	0,48
Standardna devijacija	1,18	0,72	1,69	0,34	0,47	0,74	0,57	0,57	0,75	0,75
Koeficijent varijacije	9,19	20,24	5,43	0,44	0,58	0,99	3,20	1,53	4,49	1,56

Izvor: samostalna obrada autora na temelju dostupnih podataka Eurostata

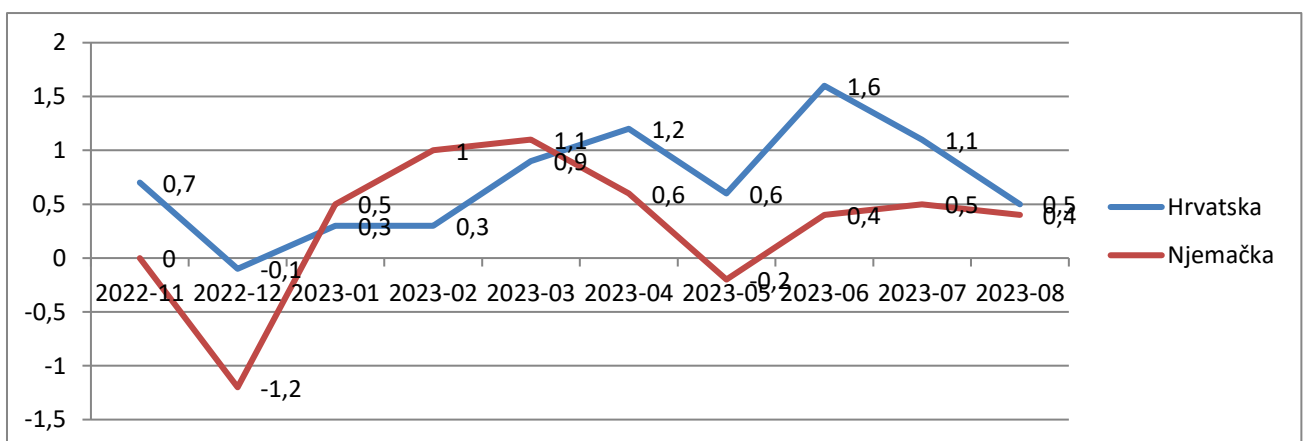
U tablici 1. prikazano je kretanje potrošačkih cijena za vremensko razdoblje od 01.11. 2022. do 31.08. 2023. Pa tako je u Belgiji je u 11. mjesecu 2022. harmonizirani indeks kretanja potrošačkih cijena iznosio -1,%, dok je u 8 mjesecu 2023. zabilježen rast cijena za 2,5%. Također, vidljiv je i znatan pad cijena u 1. mjesecu za -1,7%. Trend pada rasta cijena zabilježen je u sljedećim mjesecima: u 12 mjesecu 2022 godine za -0,2%, te u 4 mjesecu 2023. godine za -1,3%, i 6 mjesecu 2023. godine za -0,1%. Nadalje, u Njemačkoj, u 11 mjesecu 2022. godine nije bilo rasta cijena, dok se tijekom 2023. godine bilježi blagi porast cijena za svega 0,4% u kolovozu. Najveći rast cijena u 8 mjesecu 2023. godine vidljiv je u Luksemburgu kada su cijene porasle za 1,9%. U Grčko, Finskoj i Litvi je zabilježen pad rasta cijena između 0,2 i 0,9%. Pad rasta cijena u 8 mjesecu 2023 godine u odnosu na 7 mjesec vidljiv je kod sljedećih zemalja Europske unije: Njemačke, Grčke, Italije, Cipra, Finske, Slovačke i Latvije. U tablici je izračunata aritmetička sredina, standardna devijacija i

koeficijent varijacije. U Republici Hrvatskoj vidljiv je pad u rastu cijena za 0,5% u 8 mjesecu 2023. godine u odnosu na 7 mjesec 2023. godine. Također, vidljivo je povećanje rasta cijena nakon uvođenja eura za 0,3 % u 1 mjesecu 2023. godine, u odnosu na 12 mjesec 2022. godine kada je indeks iznosio -0,1. Znatni rast indeksa prosječnih cijena vidljiv je u 4 mjesecu 2023. godine kada je indeks iznosio 1,2%, te u 6 mjesecu kada je iznosio 1,6%.

Prema prikazanom, vidljiva je stopa pada potrošačkih cijena u prosincu 2022. godine. Nadalje, ostali periodi u novoj godini bilježe rast, a najveći je zabilježen u veljači 2023. godine. Prikazana je standardna devijacija koja u srpnju iznosi 0,75%, a u kolovozu također 0,75%. Koeficijent varijacije je bio najveći u veljači 2023. godine sa 20,24%, a najniži u prosincu 2022. godine sa -0,02%.

Nadalje, prikazuje se usporedba harmoniziranog indeksa prosječne cijene Republike Hrvatske sa Njemačkom kako bi se vidjela razlika u kretanju rasta i pada cijena (grafikon 1.). Prema kretanju indeksa prosječne cijene, kod Njemačke je vidljiv pad rasta cijena tijekom ljetnih mjeseci, a povećanje cijena kod Republike Hrvatske. U 12 mjesecu 2022. godine na primjer nije bilo rasta indeksa prosječnih cijena u Njemačkoj, dok je u Hrvatskoj bio pad za -0,1%. Zatim, u Njemačkoj je vidljiv rast indeksa prosječnih cijena u vremenskom razdoblju od 01.01.2023. – 01.05.2023., dok je kod Republike Hrvatske je vidljiv također rast u navedenom periodu, pad u 5 mjesecu, te naglo povećanje tijekom ljetnih mjeseci.

Grafikon 1. Prikaz usporedbe harmoniziranog indeksa prosječne cijene Hrvatske i Njemačke u vremenskom razdoblju 01.11.2022-31.08.2023.

Izvor: samostalna izrada autora

U nastavku se obrađuje potpoglavlje koje se odnosi na kretanje cijene određenih proizvoda u Hrvatskoj i Europskoj uniji u 2022. i 2023. godini te grafički prikaz usporedbe cijena proizvoda u odanim godinama u Hrvatskoj i Europskoj uniji.

4.2. Kretanje cijena određenih proizvoda

Kada je riječ o promjeni cijena ona se najčešće mjeri prema harmoniziranom indeksu potrošačkih cijena (HIPC). On je uveden s ciljem kako bi se mogli izjednačiti načini mjerenja inflacije u europskom području te kako ne bi došlo do preklapanja rezultata. Tako su rezultati postali potpuni i usporedivi. Kada je riječ o izračunu koriste se ponderi proizvoda gdje se uz njihovu pomoć može saznati koliko kućanstva prosječno troše na određene proizvode. Npr. benzin ima ponder 4,6, a kava ima 0,4. Prema navedenom može se zaključiti kako postotna promjene cijena benzina ima točno deset puta veći učinak nekog promjena cijene kave. Ono što je važno naglasiti je to da svaka država ima ponder koji ovisi o udjelu u ukupnoj osobnoj potrošnji u eurozoni (Hina, 2022).

Neubičajena promjena cijena se odnosila na razliku koja bi se dobila između stvarne i očekivane promjene cijene određenih proizvoda. Ako se neke promjene nisu mogli pripisati određenim činiteljima, tada se dolazilo do zaključka kako je to posljedica uvođenja eura.

U skladu s iskustvima drugih članica EU koje su svoje nacionalne valute pretvorili u euro, učinak konverzije kune u euro na porastu očekuje se da će ukupna inflacija potrošačkih cijena u Hrvatskoj biti blaga. Procjenjuje se da je učinak konverzije u Hrvatskoj dosegao oko 0,20 postotnih bodova (povećanje indeks potrošačkih cijena) i oko 0,37 postotnih bodova (porast harmoniziranog indeksa potrošačkih cijena), u razdoblje od pola godine prije i nakon pretvorbe. Pretvorba može imati izraženiji učinak na ukupnu mjerenu inflaciju prema HIPC-u, prvenstveno zbog većeg udjela smještaja usluge u tom indeksu. Najveći doprinos ukupnom porastu izazvanom pretvorbom cijene dolaze od smještajnih i ugostiteljskih usluga (što se tiče HIPC-a) te rekreacijske i kulturne usluge, i ugostiteljske usluge (što se tiče CPI) (Europska središnja banka, 2022.)

Tablica 2. Procjena učinka konverzije kune u euro na inflaciju u Hrvatskoj

COICOP	Promjena cijena zbog konverzije	Udio u HIPC-u 2017%	Udio u IPC-u 2017., %	Doprinos HIPC-u, p.p.	Doprinos IPC-u
Novine, knjge i pribor za pisanje	2,066	2,26	1,38	0,05	0,03
Financijske usluge	1,974	0,56	0,45	0,01	0,01
Usluge smještaja	1,752	7,26	0,39	0,13	0,01
Obuća	1,621	1,56	2,07	0,03	0,03
Rekreativne i kulturne usluge	1,52	1,92	2,42	0,03	0,04
Paket - aranžmani	1,453	1,47	0,5	0,02	0,01
Ugostiteljske usluge	1,217	5,46	3,51	0,07	0,04
Ostali predmeti	1,177	1,4	1,13	0,02	0,01
Kupnja vozila	1,01	1,67	1,84	0,02	0,02
Ostale usluge	1,003	0,37	0,55	0	0,01
Alkoholna pića	0,912	3,31	1,2	0,03	0,01
UKUPNO		27,24	15,44	0,39	0,21
				0,37	0,2

Izvor: samostalna izrada autora prema Pufnik (2017)

Osim toga, uvođenje eura moglo bi malo utjecati izraženiji učinak na građane s višim primanjima, s obzirom da je udio dobara i usluga čije cijene imaju značajno povećanje (na primjer, ugostiteljske usluge, rekreacijske i kulturne usluge) čine relativno veći udio u njihovoj potrošačkoj košarici. S druge strane, pretvorba u eura trebao bi u manjoj mjeri pridonijeti povećanju cijena košarice roba i usluga koje kupuju građani s nižim primanjima, primjerice umirovljenici i nezaposleni osoba (Tablica 3).

Tablica 3. Procijenjeni učinak konverzije kune u eura o kretanju potrošačkih cijena košarica pojdeinih skupina potrošača u Hrvatskoj

	Doprinos porastu cijena
Prosječno kućanstvo	0,19
Kućanstvo čiji je nositelj:	
Fizički radnik	0,18
Nefizički radnik	0,25
Samozaposlen	0,21
Nezaposlen	0,16
Umirovljenik	0,16
Neaktivan	0,17

Izvor: samostalna izrada autora prema Pufnik (2017.)

U radu se navode cijene proizvoda, to jest hrane u 2022. godini tijekom svih mjeseci u Hrvatskoj i Europskoj uniji te se pritom nakon obrade i 2023 godine daje grafički prikaz usporedbe i razlike cijene odabranih proizvoda.

Tablica 4. prikazuje rezultate kretanja cijena odabranih proizvoda u Republici Hrvatskoj tijekom 2022. godine za odabrane proizvode. Iz tablice je vidljivo da je indeks za kruh i žitarice u siječnju 2022. godine iznosio 112,1, dok je već u šestom mjesecu iste godine bio 123,1, a na kraju 2022. godine se popeo na 123,7 što je porast za 0,7 u odnosu na šesti mjesec iste godine. Nadalje, slično je i sa kretanjima indeksa za meso gdje je vidljivo iz prikazanog da je u siječnju indeks iznosio 97,2, a u šestom mjesecu iste godine 106,7 što je povećanje za 9,5. U dvanestom mjesecu iste godine indeks za meso je iznosio 112,3 što je rast za 5,6 u odnosu na šesti mjesec iste godine. u pogledu ribe, promjene su također evidentne posebno kada se usporedi prvi mjesec 2022. godine sa šestim mjesecom iste godine gdje je vidljiv rast cijena ribe za 6,6. Do kraja godine indeks je narastao na 115,9 što je na cjelokupnu godinu za oko 10%.

Tablica 4. Prikaz kretanja cijena odabranih proizvoda u Republici Hrvatskoj u 2022. godini

HRVATSKA	2022-01	2022-02	2022-03	2022-04	2022-05	2022-06	2022-07	2022-08	2022-09	2022-10	2022-11	2022-12
PROIZVODI												
Kruh i žitarice	112,1	112,7	116,7	120,3	123,3	123,1	123,2	122,8	123,3	123,4	123,8	123,7
Meso	97,2	97,5	98,8	102,9	104	106,7	108,2	109,8	112,7	113,3	112,1	112,3
Riba	105,3	111,1	111,1	110,9	111,5	111,9	112	113,8	113,9	114	116	115,9

Izvor: samostalna izrada autora na temelju dostupnih podataka Eurostata

Tablica 5. prikazuje kretanje cijena proizvoda u Europskoj uniji u 2022. godini. Prema navedenom vidljivo je da je indeks za kruh i žitarice u siječnju 2022. godine iznosio 128,7, dok je isti u prosincu 2022. godine bio 163,4 što je povećanje za 34,7%. Kategorija meso, indeks za isto u siječnju 2022. godine je iznosio 113,6, dok je na kraju godine, odnosno u prosincu iznosio 139,0 što je povećanje za 25,4%. Nadalje, u kategoriji proizvoda ribe, indeks u siječnju je iznosio 115,8, a u prosincu iste godine 132,4 što je povećanje za 16,6%.

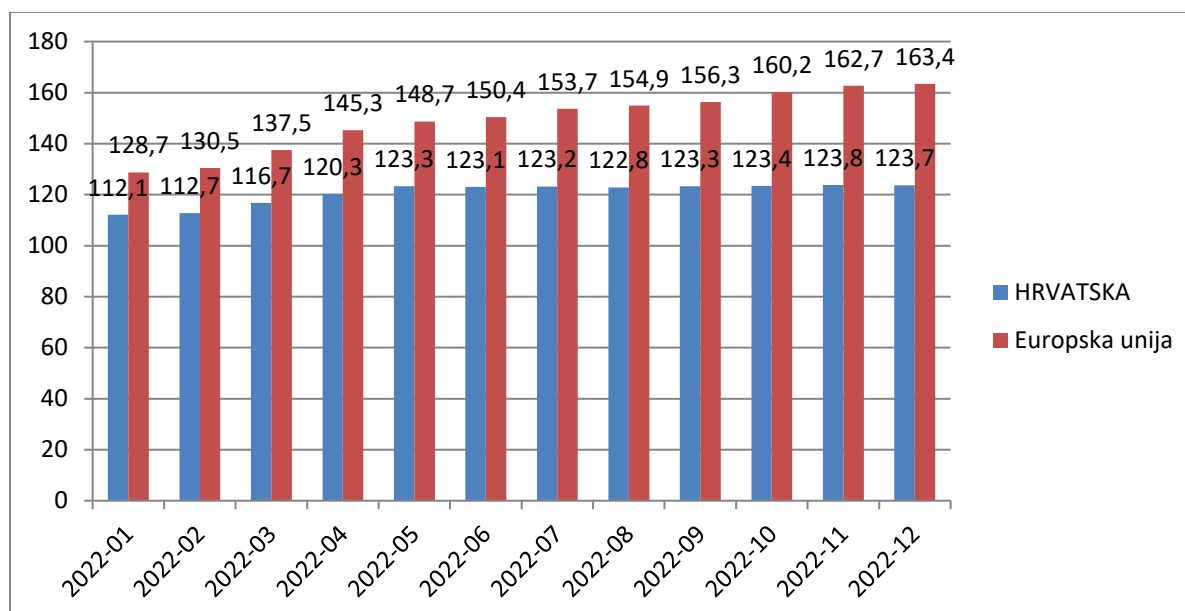
Tablica 5. Prikaz kretanja cijena odabranih proizvoda u 2022. godini u Europskoj uniji

Europska unija	2022-01	2022-02	2022-03	2022-04	2022-05	2022-06	2022-07	2022-08	2022-09	2022-10	2022-11	2022-12
PROIZVODI												
Kruh i žitarice	128,7	130,5	137,5	145,3	148,7	150,4	153,7	154,9	156,3	160,2	162,7	163,4
Meso	113,6	114,4	121,1	130,8	132,4	132,8	134,5	136,2	138,6	138,8	138,3	139
Riba	115,8	118	120,2	123,4	126,5	126,6	128,6	129,1	129,9	131,3	132,8	132,4

Izvor: samostalna izrada autora na temelju dostupnih podataka Eurostata

U nastavku je prikazan grafički prikaz odabranih proizvoda i kretanje indeksa cijena u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj.

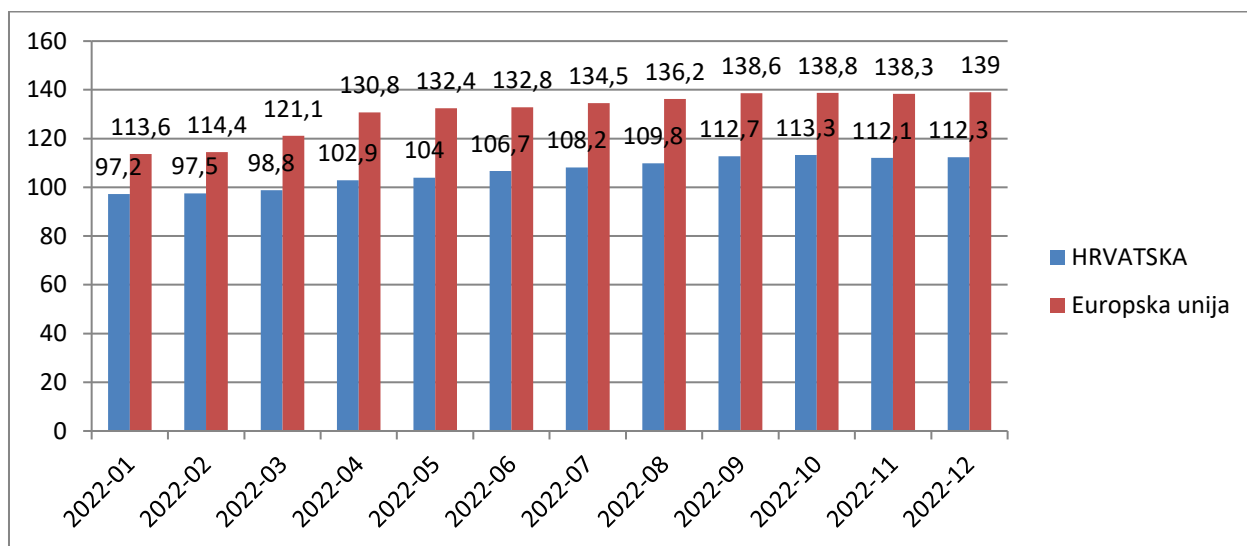
Grafikon 1. Prikaz kretanja cijena kruha i žitarica u Hrvatskoj i Europskoj uniji u 2022. godini

Izvor: samostalna izrada autora

U grafikonu 1. prikazano je kretanje indeksa cijena za kruh i žitarice u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. Na temelju prikazanog vidljive su znatno veće cijene navedenog proizvoda u Europskoj uniji u odnosu na Republiku Hrvatsku. Na primjer, indekc cijene za kruh i žitarice u Europskoj uniji u prosincu 2022. godine iznosi 163,4 dok u Republici Hrvatskoj iznosi 123,7 što je za 39,7 manje u odnosu na Europsku uniju.

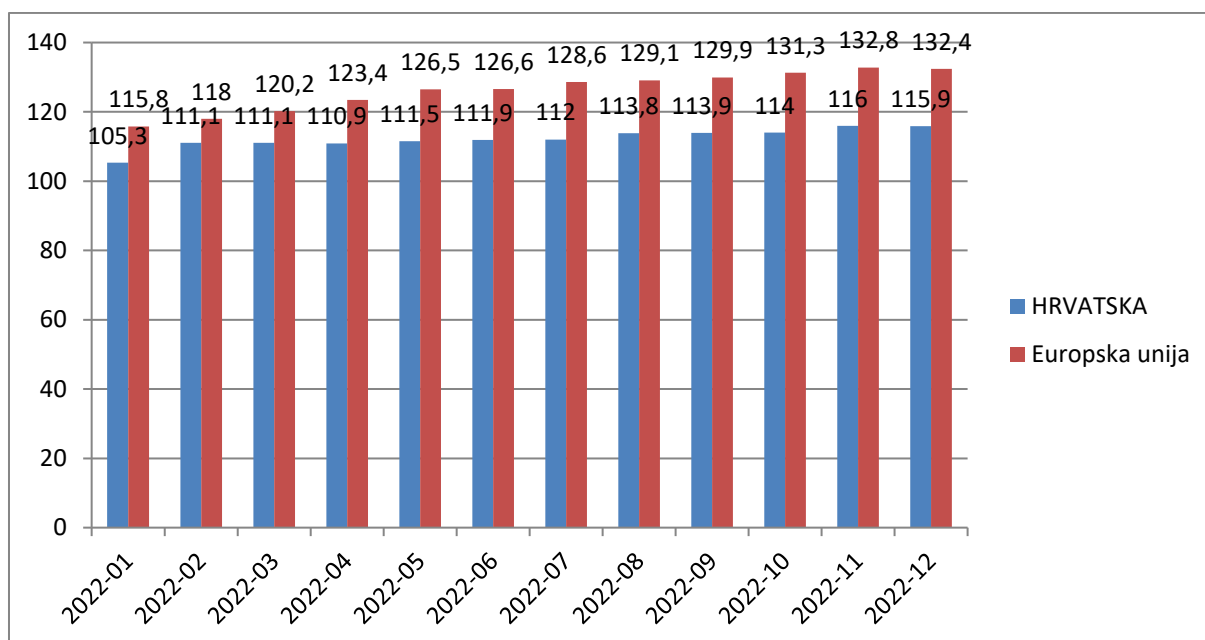
Grafikon 2. Prikaz kretanja cijena mesa u Hrvatskoj i Europskoj uniji u 2022. godini

Izvor: samostalna izrada autora

U grafikonu 2. nalazi se prikaz cijene kretanja mesa u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj. Prema grafikonu vidljiv je omjer razlike kretanja cijena u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj kao i kod kruha i žitarica.

Grafikon 3. Prikaz kretanja cijena ribe u Hrvatskoj i Europskoj uniji u 2022. godini

Izvor: samostalna izrada autora

U grafikonu 3. prikazan je indeks kretanja cijena ribe u Hrvatskoj i Europskoj uniji. Prema prikazanom vidi se opet značajna razlika u kretanju indeksa cijena u Hrvatskoj i Europskoj uniji, no nešto manja ipak razlika u odnosu na prethodne dvije kategorije proizvoda.

U nastavku se navodi usporedba cijena proizvoda, odnosno hrane po mjesecima u 2023. godini u Republici Hrvatskoj i zemljama Europske unije za unaprijed odabrane proizvode (tablica 6.)

Tablica 6. Prikaz kretanja cijena odabranih proizvoda u Republici Hrvatskoj nakon uvođenja eura

HRVATSKA	2023-01	2023-02	2023-03	2023-04	2023-05	2023-06	2023-07	2023-08
PROIZVODI								
Kruh i žitaarice	123,7	123,8	123,5	124	123,8	123,1	121,9	121,7
Meso	112,7	112,7	114,6	113,9	117,2	118,3	118,5	119,5
Riba	128,31	128,03	129,51	128,71	130,05	133,59	134,75	

Izvor: samostalna izrada autora na temelju dostupnih podataka Eurostata

U tablici 6. prikazan je indeks kretanja cijene za sljedeće proizvode: kruh i žitarice, meso i riba u Republici Hrvatskoj tijekom 2023. godine, odnosno zadnjih 8 mjeseci. Prema navdenom vidljiv je porast svih odabranih namirnica otpočetak 2023. godine kada je na primjer indeks za meso bio 112,7 u siječnju, dok je u kolovozu iznosio 119,5. Nadalje, isto vrijedi i za ribu, čiji je indeks u siječnju 2023. godine bio 128,31, dok je u 7. mjesecu 2023. godine iznosio 134,75.

U nastavku, u tablici 7. se prikazuju podaci za Europsku uniju. Prema rezultatima tablice vidljivo je smanjenje indeksa kretanja cijena u 7. mjesecu 2023. godine (152,9) u odnosu na 6. mjesec 2023. godine (157,5) kod kruha i žitarica. Nadalje, povećanje kretanja cijena vidljivo je kod namirnice meso (147 u 7. mjesecu 2023. godine) te opet smanjenje cijene namirnice riba u 7. mjesecu 2023. godine (139,3 u 7. mjesecu u odnosu na 6. mjesec – 140,1).

Tablica 7. Prikaz kretanja cijena odabranih proizvoda u Republici Hrvatskoj nakon uvođenja eura

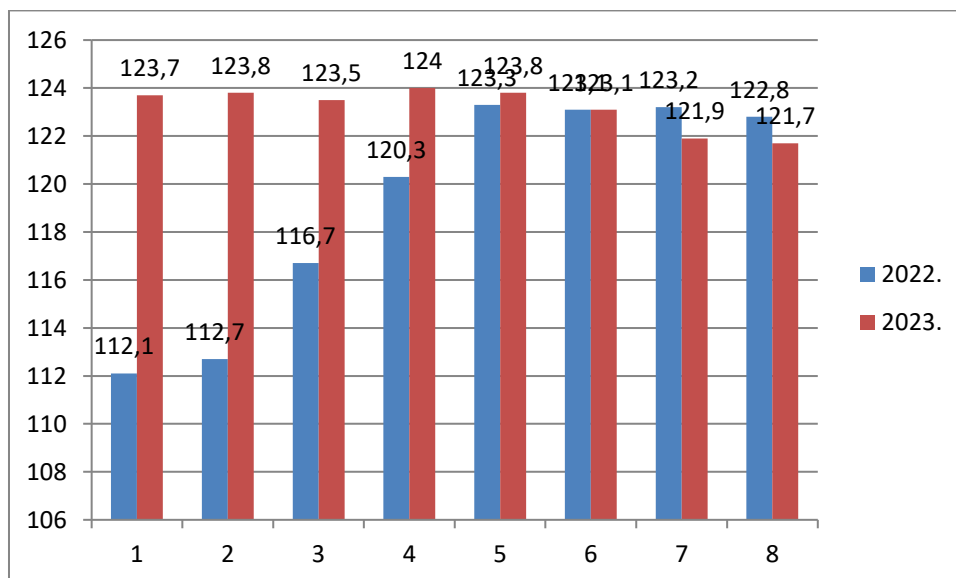
Europska unija	2023-01	2023-02	2023-03	2023-04	2023-05	2023-06	2023-07
PROIZVODI							
Kruh i žitarice	168,7	168,2	167,4	164	160,2	157,5	152,9
Meso	139,1	141,3	144,4	146,2	146,3	146,7	147
Riba	137,7	139,1	140,8	141,3	141,3	140,1	139,3

Izvor: samostalna izrada autora na temelju dostupnih podataka Eurostata

U nastavku se prikazuje usporedba indeksa cijena u 2022. i 2023. godini u grafičkom prikazu za odabrane proizvode u Republici Hrvatskoj.

Na temelju grafikona 4. Vidljiv je nagli porast cijena kruha i žitarica u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu. Taj trend se nastavio sve do 6. mjeseca 2023. godine kada je indeks cijena u 2022. i 2023. godini bio jednak. U 7. i 8. mjesecu se bilježe niže cijene navedenog proizvoda u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu.

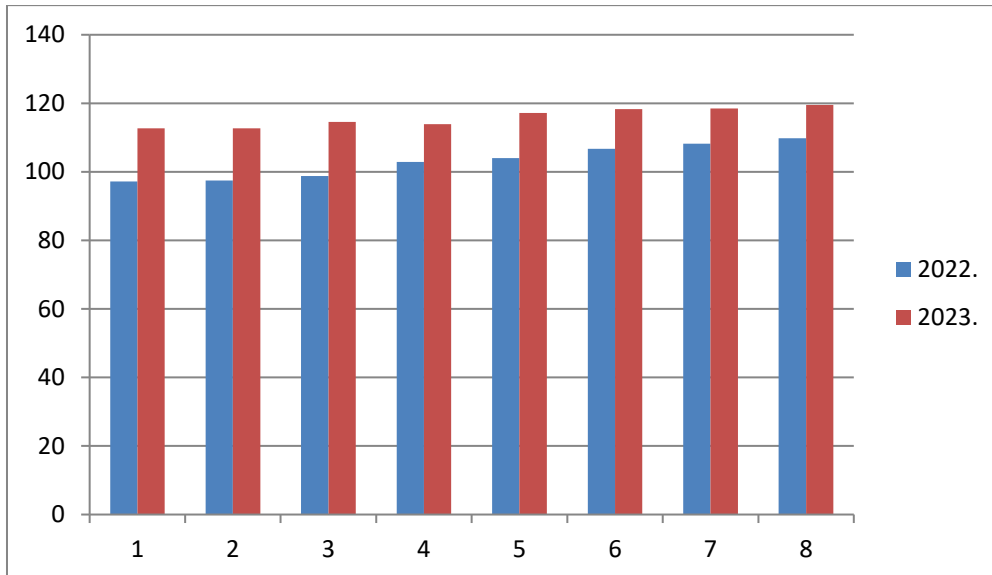
Grafikon 4. Prikaz omjera kretanja cijena za kruh i žitarice u 2022. i 2023. godini u RH

Izvor: samostalna izrada autora

U grafikonu 5. vidljivo je nešto manja razlika u povećanju cijena u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu kako je to kod kategorije proizvoda kruh i žitarice.

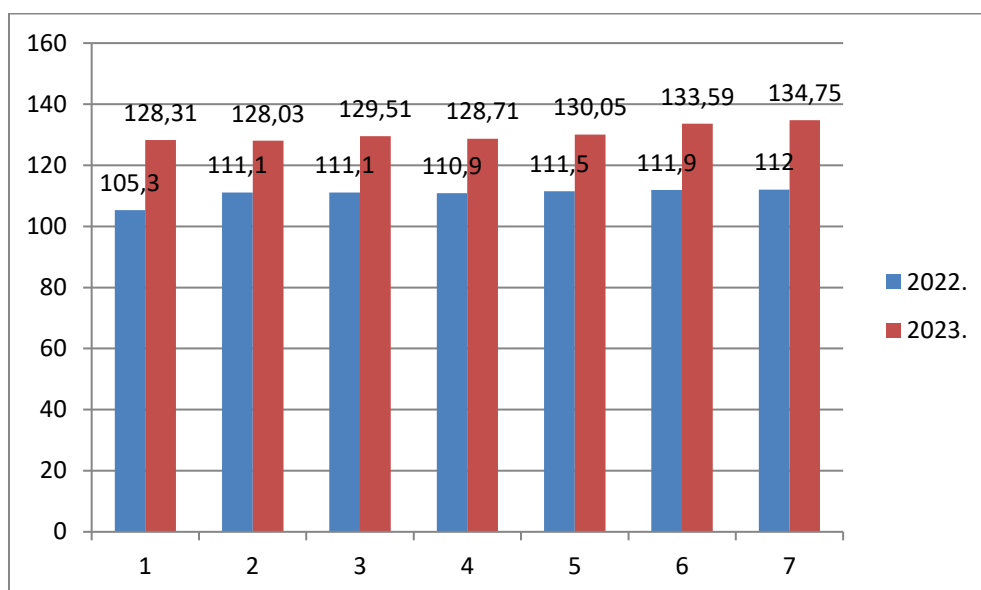
Grafikon 5. Prikaz omjera kretanja cijena za meso u 2022. i 2023. u RH

Izvor: samostalna izrada autora

Grafikon 6. prikazuje omjer kretanja cijena u kategoriji ribe za prvih 7 mjeseci u 2022. i 2023. Godini budući da za 8. mjesec podaci nisu bili dostupni. Prema prikazanim rezultatima vidljivo je povećanje cijena ribe u 2023. godini u odnosu na godinu ranije i to između 15-20%.

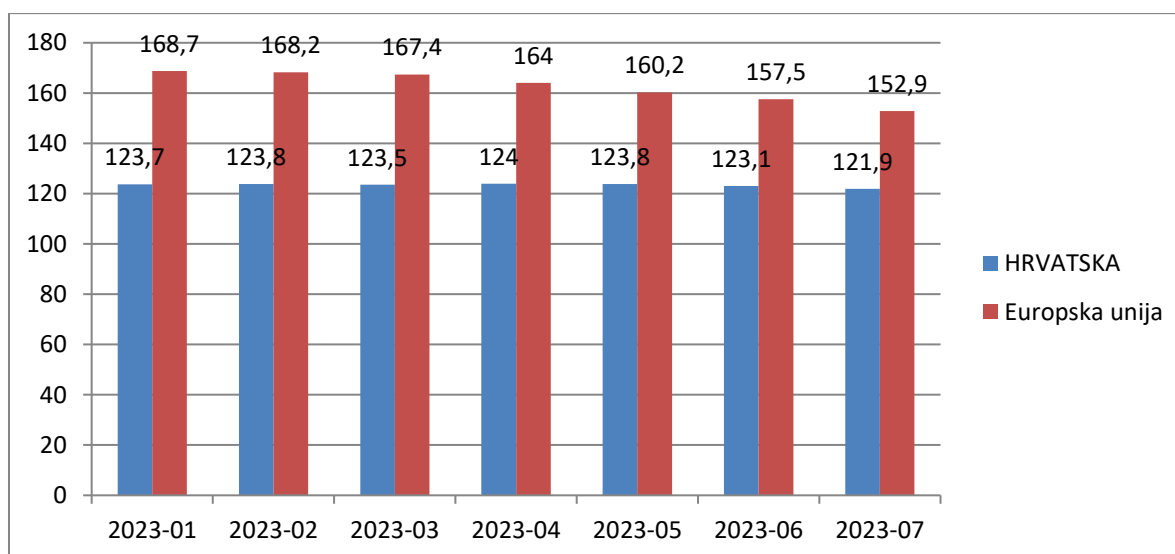
Grafikon 6. Prikaz omjera kretanja cijena za ribu u 2022. i 2023. u RH

Izvor: samostalna izrada autora

Na temelju grafikona 7. vidljivo je da su cijene kruha i žitarica u Europskoj uniji i dalje veće u odnosu na Republiku Hrvatsku, čak i u ljetnim mjesecima kada je i znatno povećanje cijena u Republici Hrvatskoj. Pa tako u 8 mjesecu 2023 godine indeks za kruh i žitarice u Republici Hrvatskoj iznosi 121,9 dok je u Europskoj uniji isti 152,9.

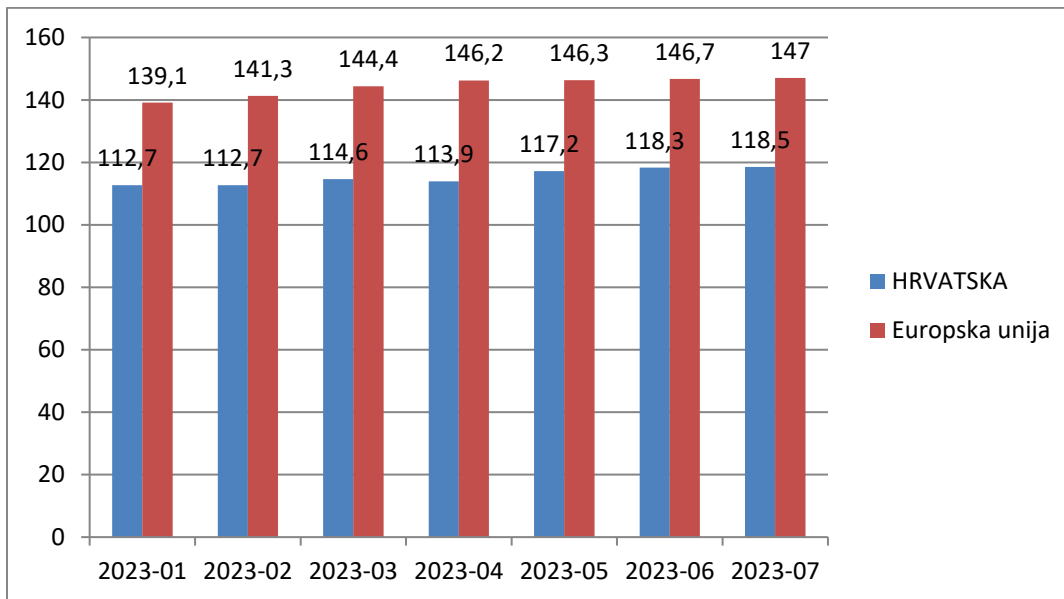
Grafikon 7. Prikaz usporedbe kretanja cijene kruha i žitarica u Hrvatskoj i Europskoj uniji

Izvor: samostalna izrada autora

U grafikonu 8. vidljive su također veće cijene mesa u odnosu na Republiku Hrvatsku. Pa tako u 1 mjesecu 2023 godine indeks za proizvod meso u Republici Hrvatskoj iznosi 112,7, dok u Europskoj uniji je taj indeks 139,1. Nadalje, u 8 mjesecu 2023 godine, taj indeks iznosi 147 u Europskoj uniji te 118,5 u Republici Hrvatskoj.

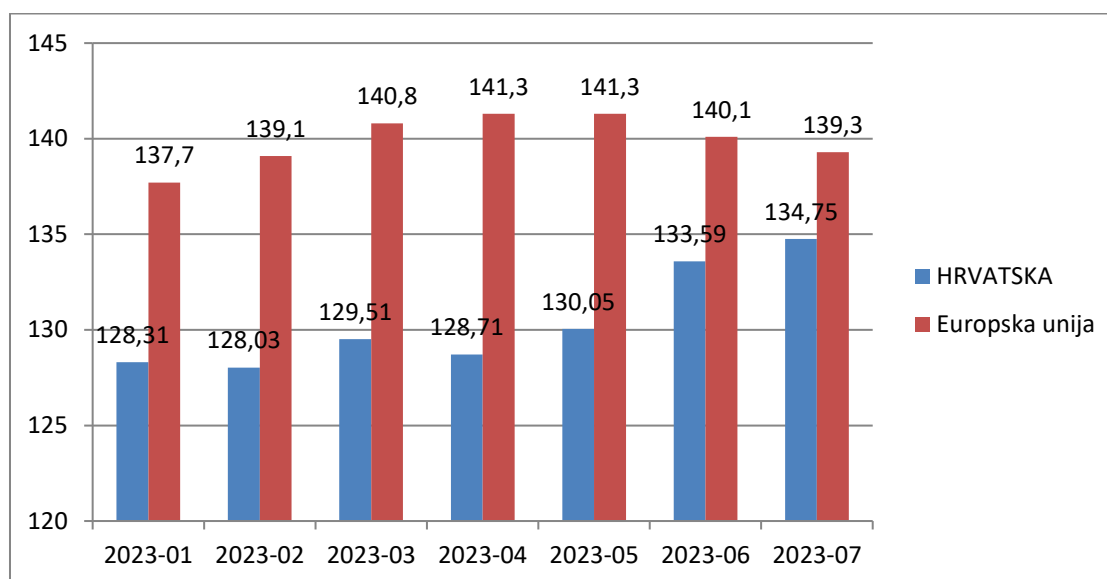
Grafikon 8. Prikaz usporedbe kretanja cijene mesa u Hrvatskoj i Europskoj uniji

Izvor: samostalna izrada autora

U grafikonu 9. prikazana je cijena kretanja ribe u Hrvatskoj i Europskoj uniji. Prema prikazanom grafikonu vidljivo je da je cijena ribe u Europskoj uniji znatno veća u odnosu na Republiku Hrvatsku.

Grafikon 9. Prikaz usporedbe kretanja cijene ribe u Hrvatskoj i Europskoj uniji

Izvor: samostalna izrada autora

U nastavku rada obrađuje se potpoglavlje vezano za kretanje cijena s obzirom na plaću.

4.3. Kretanje cijena s obzirom na razinu plaća

Nakon što se Europa oporavila od gospodarske krize, pojavio se rast plaća i u zemljama koje do tada nisu imale euro. Dva glavna pokretača rasta plaća u središnjoj i istočnoj Europi bile su strane izravne investicije kao i mobilnost radnika van granice država. U prošlosti je postojao problem nedostatka kvalificiranih radnika, dok danas sve više nedostaje fizičkih radnika. Zbog velike mobilnosti te kako bi se zadržali postojeći radnici, dolazi do povećanja plaća (Tablica 8.).

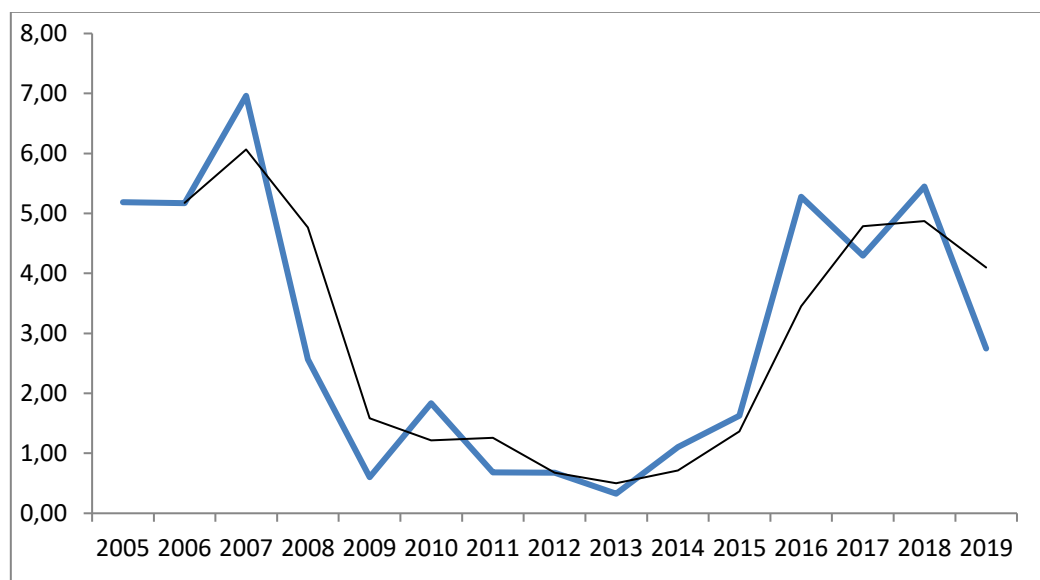
U tablici 8. vidljivo je kretanje stope promjena bruto i neto plaće od 2005. do 2020. godine. Najveća zabilježena stopa kretanja promjene neto plaće zabilježena je u 2008. godini kada je plaća rasla za 7,05% u odnosu na 2007. godinu. Zatim, rast se bilježi i u 2019. godini kada je plaća rasla za 6,19%.

Tablica 8. Prosječna plaća u Republici Hrvatskoj

GODINA	BRUTO PLAĆA	VERIŽNI INDEKS	NETO PLAĆA	VERIŽNI INDEKS	STOPA PROMJENE BRUTO PLAĆE	STOPA PROMJENE NETO PLAĆE
2005	4.376,00		6.248,00			
2006	4.603,00	105,19	6.634,00	106,18	5,19	6,18
2007	4.841,00	105,17	7.047,00	106,23	5,17	6,23
2008	5.178,00	106,96	7.544,00	107,05	6,96	7,05
2009	5.311,00	102,57	7.711,00	102,21	2,57	2,21
2010	5.343,00	100,60	7.679,00	99,59	0,60	-0,41
2011	5.441,00	101,83	7.796,00	101,52	1,83	1,52
2012	5.478,00	100,68	7.875,00	101,01	0,68	1,01
2013	5.515,00	100,68	7.939,00	100,81	0,68	0,81
2014	5.533,00	100,33	7.953,00	100,18	0,33	0,18
2015	5.594,00	101,10	8.055,00	101,28	1,10	1,28
2016	5.685,00	101,63	7.752,00	96,24	1,63	-3,76
2017	5.985,00	105,28	8.055,00	103,91	5,28	3,91
2018	6.242,00	104,29	8.469,00	105,14	4,29	5,14
2019	6.582,00	105,45	8.993,00	106,19	5,45	6,19
2020	6.763,00	102,75	9.216,00	102,48	2,75	2,48

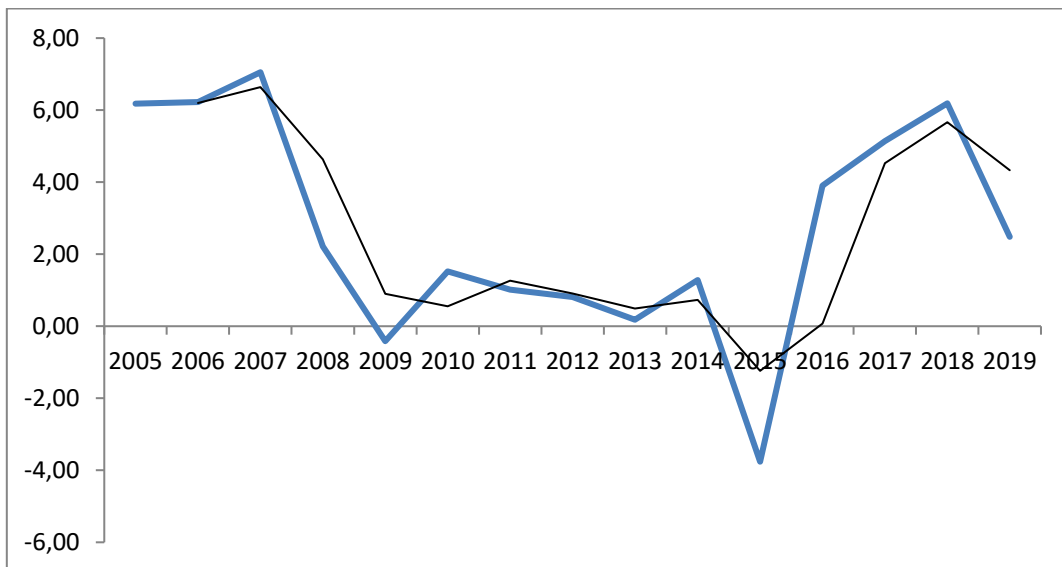
Izvor: samostalna izrada autora na temelju Pufnik (2017)

Grafikon 10. Analiza trenda bruto plaće

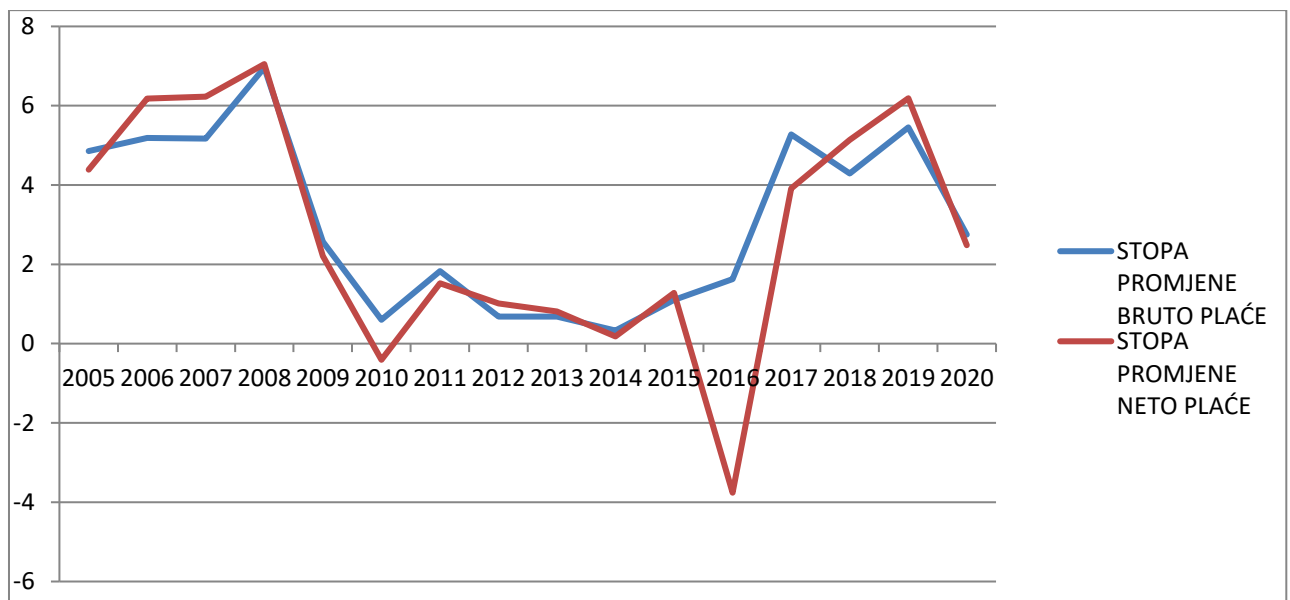
Izvor: samostalna izrada autora

Grafikon 11. Analiza trenda neto plaće

Izvor: samostalna izrada autora

Grafikon 12. Kretanje inflacije u odnosu na plaću

Izvor: samostalna izrada autora prema Pufnik (2017.)

Na grafikonu 12. može se vidjeti kretanje inflacije na godišnjoj razini u odnosu na promjenu plaća u Hrvatskoj.

U nastavku je prikazana tablica indeksa plaća u vremenskom razdoblju od 2020. do kraja 2022. godine u zemljama Europske unije. Navedeni podaci su podaci sa službenih stranica Eurostata o indeksu kretanja rasta plaća. Prema navedenom vidljiv je najveći indeks plaće u Danskoj u 2022. godini kada je indeks iznosio 46,8. Nadalje, u Norveškoj je taj indeks 55,6 u 2022. godini, dok je isti u 2021. godini iznosio 53,4. U Njemačkoj taj indeks u 2022. godini iznosi 39,5 sa 37,4 u 2021. godini, zatim Nizozemska sa 38,3 na 40,5. Republika Hrvatska ima nešto manje od 1% razlike u indeksu kretanja rasta plaće u 2022. godini u odnosu na 2021. godinu. Prikazana je aritmetička sredina koja je najveća u 2022. godini te iznosi 26,32, 25,04 u 2021. godini te 24,25 u 2020. godini.

Tablica 9. Prikaz kretanja rasta plaća u zemljama Eu u 2020-2022. godini

ZEMLJE			
Belgija	40,5	41	43,5
Bugarska	6,6	7,1	8,2
Češka	14,6	15	16,4
Danska	44,9	45,7	46,8
Njemačka	36,8	37,4	39,5
Estonia	14,1	15	16,4
Irska	33,5	34,7	37,9
Grčka	13,8	14	14,5
Španjolska	23	22,9	23,5
Francuska	38,8	39,3	40,8
Hrvatska	10,8	11,2	12,1
Italija	29,2	28,8	29,4
Cipar	17,3	18	19,4
Latvia	10,7	11,3	12,2
Litva	10,3	11,6	13,1
Luxembourg	47,3	48,4	50,7
Mađarska	9,8	10,3	10,7
Malta	13,2	13	14
Nizozemska	37,7	38,2	40,5
Austria	36,4	37,0	39,0
Poljska	10,9	11,5	12,5
Portugal	15,1	15,4	16,1
Rumunjska	8,2	8,5	9,5
Slovenija	20,7	22	23,1
Slovačka	13,7	14,5	15,6
Finska	34	35,1	35,9
Švedska	38	40,8	40,1
Norveška	49,1	53,4	55,6
ARITMETIČKA SREDINA	24,25	25,04	26,32
STANDARDNA DEVIJACIJA	13,54	13,96	14,31
KOEFICIJENT VARIJACIJE	10,71	11,08	12,01

Izvor: samostalna izrada autora

U nastavku se navode zaključni dijelovi cjelokupnog istraživanja.

5. ZAKLJUČAK

U javnosti postoji opće uvjerenje da je prelazak dramatično povećao cijene, dok statistički dokazi ne idu u prilog tome. Rast inflacije po svim stavkama nakon prelaska na euro je mit. Cijene su porasle iznad ciljane inflacije u dvije zemlje (Slovenija i Estonija), dok je u tri zemlje HIPC inflacija bila ispod cilja (Slovačka, Latvija i Litva). Međutim, cijene u nekim sektorima značajno su porasle u zemljama srednje i istočne Europe. To se odnosilo na restorane i hotele, alkoholna pića, kao i duhan i narkotici. Kod ostalih kategorija inflacije nije uočena pravilnost. Ovaj rad utvrđuje da bi razlog neusklađenosti javne percepcije i stvarne inflacije mogao biti relativno brži rast cijena u tim sektorima. Javno mišljenje se temelji na cijenama na samo nekolike robe. U svim istraživanim zemljama srednje i istočne Europe srednjoročna HICP inflacija bila je niža nakon uvođenja eura nego prije.

Rezultati postignuti za zemlje srednje i istočne Europe slični su onima zabilježenim u zemljama koje su prve uvele euro. Prema tome došlo je do zamjetnog povećanja cijena u nekim sektorima, posebno sektoru usluga, gdje je utvrđeno da restorani, kina, kemijska čistionica i frizeri pokazuju neuobičajena povećanja cijena.

Najveći doprinos ukupnoj pretvorbi vidljiv je kod rasta cijena kod smještajnih i ugostiteljskih usluga (prema HIPC-u), te rekreacijskih i kulturnih usluga (prema CPI-u). Jedinični troškovi rada rastu relativno bržim tempom u onim gospodarstvima europodručja koja su započela sa znatno nižom razinom BDP-a po glavi stanovnika. Taj se učinak događa tijekom procesa sustizanja višeg životnog standarda i stoga bi mogao biti opravdan u mjeri u kojoj odražava konvergenciju prema novoj ravnoteži.

Učinak pretvorbe nacionalnih valuta u eura na ukupnu inflaciju potrošačkih cijena u zemljama eurozone bio je blag. Prema analizi postoji nekoliko važnih čimbenika iza povećanja cijena izazvanih konverzijom nacionalne valute u euro. Jedan od navedeni razlozi su prelijevanje troškova konverzije, koji, na primjer, uključuju troškove IT usluga. Nadalje, poznato je da se značajan dio cijena formira na tzv. atraktivnoj razini, koja podrazumijeva zaokruživanje cijene kako bi plaćanje bilo praktično (ne previše mnogo kovanica/novčanica kao kusur).

Prema provedenom istraživanju došlo se do zaključka kako je vrlo teško odrediti koliki utjecaj ima uvođenje eura na kretanje cijena jer s druge strane postoje i drugi faktori koji utječu na rast, a u ovom slučaju tu je riječ o pandemiji i ratu u Ukrajini. Dodatno se javlja i percepirana inflacija zbog koje se potrošačima vrlo često čini i višom nego što je u stvarnosti pa se iz tih razloga javlja velika razlika između percepirane i stvarne inflacije nakon uvođenje eura. Takva situacija može dovesti do razvijanja negativnog stava prema konverziji. Hrvatska je prihvatila euro u procesima velike stope inflacije u cijelom svijetu. Prema tome može se zaključiti kako trenutačna inflacija nije povezana s uvođenjem eura i da povećanje ovisi o šokovima koji se događaju na tržištu. U okruženje eurozone, Hrvatska je u boljem položaju u borbi protiv inflacije nego u slučaju da ne pripada eurozoni.

Zaključno, kao ograničenje rada može se navesti manjak dostupnih podataka za pojedine kategorije proizvoda i mjesece. Također trenutni podaci ne ukazuju je li na rast potrošačkih cijena utjecao euro ili cjelokupna situacija sa pandemijom i rat u Ukrajini. Neke od preporuka za buduća istraživanja se odnosi na temeljitiji prikaz podataka gdje će se razgraničiti i navesti mogući utjecaji na uvođenje eura.

LITERATURA

1. Bilas, V. (2005). Teorija optimalnog valutnog područja; euro i Europska monetarna unija, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/26211>
2. Deskar-Škrbić, M., Kunovac, D. (2021). Dvadeseta godišnjica eura: zašto se neke zemlje još ne žele pridružiti?, Gledište ekonomista, HNB, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr>
3. Despot, S. (2021). U novim članicama eurozone plaće značajno rastu, ali glavni razlog nije uvođenje eura, Faktograf, [Internet], raspoloživo na: <https://faktograf.hr/2021/07/12/euro-place-hrvatska-eurozona-standard/>
4. Europska središnja banka (2022). Što je inflacija?, [Internet], raspoloživo na: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/hicp/html/index.hr.html>
5. Financijski klub (2021). Porast razine cijena zbog konverzije, [Internet], raspoloživo na: <http://finance.hr/porast-razine-cijena-zbog-konverzije/>
6. Hina (2022.). Boris Vujčić: Uvest ćemo euro unatoč inflaciji, N1, [Internet], raspoloživo na: <https://hr.n1info.com/biznis/boris-vujcic-uest-cemo-euro-unatoc-inflaciji/>
7. Hina (2022). Šefica Europske središnje banke: Euro će u Hrvatskoj ublažiti posljedice krize, N1, [Internet], raspoloživo na: <https://hr.n1info.com/vijesti/sefica-europske-sredisnje-banke-euro-ce-u-hrvatskoj-ublaziti-posljedice-krize/>
8. Hrvatska Narodna Banka (2015). Europski sustav središnjih banaka, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/europski-sustav-sredisnjih-banaka>
9. Kenen, P. B. (1969). The theory of optimum currency areas: an eclectic view, Monetary problems of the international economy, Chicago, Illinois, Univ. of Chicago Press, p. 41-60
10. Kesner-Škreb, M. (2006). Kriteriji konvergencije, Financijska teorija i praksa, str. 407-408, [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/8536>
11. Kohler H., Wes M. (1999). Implications of the euro for the integration process of the transition economies in central and eastern Europe, EBRD, Working paper No.38, Die Europäische Zentralbank, Stuttgart, Germany

12. Kunroo, M.H. (2021). Theory of Optimum Currency Areas: A Literature Survey." *Review of Market Integration*, Vol 7, Issue 2, 2015, Pages 87-116.
13. Marić, Ž. (2015). Mاستrihtski kriteriji konvergencije s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu, *Mostariensia*, str. 127-150, [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/153714>
14. Mundell, R. (2021). A Theory of Optimum Currency Areas. *The American Economic Review*, Volume 51, No.4, Sept. 1961, Pages 657-665.
15. Mongelli, F. P. (2002). "New" views on the optimum currency area theory: What is EMU telling us?, ECB, Working Paper No. 138
16. Office for National statistics – Consumer Prices Index. Dostupno na: Harmonised index of consumer prices (HICP) (prc_hicp) (europa.eu)
17. Pufnik, A. (2017). Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatskoj, *Pregledi HNB-a*, br. 34, Hrvatska narodna banka, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr>
18. Reiche, L., Meyler, A. (2022). Making sense of consumers' inflation perceptions and expectations – the role of (un)certainity. *ECB Economic Bulletin*, Issue 2/2022.
19. Stiglitz, J. E (2016). *The Euro - How a Common Currency Threatens the Future of Europe*, New York, NY, W.W. Norton & Company, Inc.
20. Vidas I. (2022.). Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepciju inflacije, *LEXPORA pravne i poslovne informacije*, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://www.insolvinfo.hr/literatura/2/51140>
21. Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo financija (2022). Program konvergencije Republike Hrvatske za razdoblje 2023. – 2025., [Internet], raspoloživo na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/hrvatska-i-eu/ekonomski-programi-u-okviru-eu-2355/program-konvergencije/2356>
22. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka (2018). Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj – prijedlog, Hrvatska Narodna banka, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr>
23. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020). Akcijski plan Republike Hrvatske za sudjelovanje u europskom tečajnom mehanizmu II (ERM II) („obveze nakon pristupanja“), HNB, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr>
24. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020). Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom, HNB, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr>

POPIS TABLICA

Tablica 1. Prikaz kretanja potrošačkih cijena u zemljama EU u vremenskom razdoblju od 01.11.2022-31.08.2023.	18
Tablica 2. Procjena učinka konverzije kune u euro na inflaciju u Hrvatskoj	22
Tablica 3. Procijenjeni učinak konverzije kune u eura o kretanju potrošačkih cijena košarica pojedinih skupina potrošača u Hrvatskoj.....	22
Tablica 4. Prikaz kretanja cijena odabranih proizvoda u Republici Hrvatskoj u 2022. godini	23
Tablica 5. Prikaz kretanja cijena odabranih proizvoda u 2022. godini u Europskoj uniji.....	24
Tablica 6. Prikaz kretanja cijena odabranih proizvoda u Republici Hrvatskoj nakon uvođenja eura ...	26
Tablica 7. Prikaz kretanja cijena odabranih proizvoda u Republici Hrvatskoj nakon uvođenja eura ...	27
Tablica 8. Prosječna plaća u Republici Hrvatskoj.....	32
Tablica 9. Prikaz kretanja rasta plaća u zemljama Eu u 2020-2022. godini.....	34

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Prikaz kretanja cijena kruha i žitarica u Hrvatskoj i Europskoj uniji u 2022. godini	24
Grafikon 2. Prikaz kretanja cijena mesa u Hrvatskoj i Europskoj uniji u 2022. godini	25
Grafikon 3. Prikaz kretanja cijena ribe u Hrvatskoj i Europskoj uniji u 2022. godini	25
Grafikon 4. Prikaz omjera kretanja cijena za kruh i žitarice u 2022. i 2023. godini u RH.....	27
Grafikon 5. Prikaz omjera kretanja cijena za meso u 2022. i 2023. u RH	28
Grafikon 6. Prikaz omjera kretanja cijena za ribu u 2022. i 2023. u RH	29
Grafikon 7. Prikaz usporedbe kretanja cijene kruha i žitarica u Hrvatskoj i Europskoj uniji	29
Grafikon 8. Prikaz usporedbe kretanja cijene mesa u Hrvatskoj i Europskoj uniji.....	30
Grafikon 9. Prikaz usporedbe kretanja cijene ribe u Hrvatskoj i Europskoj uniji.....	31
Grafikon 10. Analiza trenda bruto plaće	32
Grafikon 11. Analiza trenda neto plaće.....	33
Grafikon 12. Kretanje cinflacije u odnosu na plaću	33

ŽIVOTOPIS

Andrea Zdjarski

Datum rođenja: 12/08/1999 | **Državljanstvo:** hrvatsko | **Telefonski broj:** (+385) 915007496 (Mobilni telefon) |

E-adresa: zdjarskiandrea@gmail.com

● **RADNO ISKUSTVO**

01/04/2023 – TRENUTAČNO Zagreb, Hrvatska

ASISTENTICA U RAČUNOVODSTVU I PAYROLLU TMF CROATIA D.O.O.

- predaja PDV obrazaca za na ePoreznu
- briga o internoj dokumentaciji i dokumentaciji klijenata: arhiviranje, likvidiranje, stavljanje oznake na kojoj se dokumentacija knjižila
- prijave/odjave zaposlenika klijenata na HZMO i HZZO
- priprema pošiljki i dopisa za klijente
- predaja JOPPD obrazaca na ePoreznu; arhiviranje potvrda u registratore
- ispunjavanje dnevnog izvještaja rada
- organiziranje registratora za klijente u arhivi
- slanje internih računa na plaćanje
- unošenje naloga za plaćanje na internetsko bankarstvo za klijente
- provjere po PKK
- pakiranje i priprema za slanje isplatnih lista
- predaja javne objave na Finu za klijente
- predaja zahtjeva za dostavu poreznih kartica zaposlenika
- briga o dokumentaciji zaposlenika: spremanje dokumentacije u mape na računalo, priprema i slanje tiskanica, skeniranje i spremanje dolaznih dokumenata

16/02/2023 – 01/04/2023 Zagreb, Hrvatska

RAD NA RECEPCIJI TMF CROATIA D.O.O.

- razvrstavanje i evidentiranje ulazne pošte
- pakiranje, slanje i evidentiranje izlazne pošte
- briga o nabavi uredskog materijala, potreština i potrebnih usluga
- prijave/odjave zaposlenika na Multisport programu
- svakodnevna komunikacija s klijentima putem telefona i pri dolasku u ured
- ugošćivanje klijenata u konferencijskim sobama
- organiziranje sastanaka u konferencijskim sobama
- prijave kolega na webinare
- organiziranje raznih događaja: poslovne večere, teambuilding, poslovna putovanja
- ispunjavanje dnevnog izvještaja rada
- vođenje specifikacije troškova te slanje podataka odjelu internog financiranja

09/2022 – TRENUTAČNO Zagreb, Hrvatska

PROMOCIJE I KONTROLA MPG

- unapređenju prodaje u raznim trgovinama za brojne proizvode koji imaju aktualne promidžbe
- promoviranju brenda
- izvještavanju o prikupljenim dnevnim podacima
- kontrola promotora na mjestima promocije (razni event, trgovine i konferencije vezane uz trgovinu i marketing) - provjeravanje postavljanja štanda, pozicije proizvoda, fotografiranje promotorica u tijeku promocije, podrška i pomoć promotoricama kao i klijentima
- animiranje za vrijeme blagdana u Coca-Cola kamionu
- preuzimanje materijala za promociju kao i vraćanje istih u centralno skladište

10/2022 – 10/2022 Zagreb, Hrvatska

B2B OFFICER NA KONFERENCIJI ADRIA SECURITY SUMMIT

- stalna komunikacija i asistencija dodijeljenim izlagačima u svom sektoru
- odgovaranje na pitanja posjetioca i informiranje o raznim događanjima na konferenciji
- komunikacija na engleskom sa stranim izlagačima i posjetiocima
- dostava i prikupljanje raznih formulara
- prenošenje obavijesti za razna događanja i informacije koje trebaju biti prenešene kako bi konferencija tekla po planu
- aktivno animiranje B2B susreta (direktno na konferenciji te putem poziva, Whatsappa ili Vibera)
- zakazivanje sastanaka za svoje dodijeljene izlagače u dogovoru s njima
- briga o izgledu dodijeljenog sektora u smislu izlagača i njihovih štandova za izlaganje
- rješavanje nedoumica i poteškoća izlagača ukoliko ih imaju
- podjela poklona i ostalih pogodnosti koje su izlagači stekli izlaganjem na konferenciji

02/2022 – 03/2022 Zagreb, Hrvatska

SLANJE PERSONALIZIRANIH PONUDA PUTEM E-MAILA (MARKETING ZA PRETPLATU NA ČASOPIS) UDRUGA.HR

- predstavljanje udruge i časopisa koji nude
- slanje personaliziranih ponuda potencijalnim klijentima u svrhu privlačenja novih pretplata na časopis Udruga.hr
- evidentiranje i uređivanje baze podataka pretplatnika i potencijalnih pretplatnika

01/02/2021 – 01/02/2022 Zagreb, Hrvatska

ASISTENT U MARKETINGU, FINANCIJAMA I PRODAJI TIM 360

- praćenje, izrada i implementacija plana sadržaja za društvene mreže
- pružanje pravodobnih povratnih informacija na pristigle upite putem društvenih mreža
- potpora u provođenju promocija i evenata
- pregled i korektura podataka raznih marketinških i komunikacijskih materijala
- pomoć u ažuriranju web stranice (WordPress)
- kontaktiranje postojećih i potencijalnih partnera u svrhu suradnje i prodaje
- izrada i slanje ponuda, te organizacija isporuke robe
- kontrola, obrada i izdavanje ulaznih i izlaznih faktura (MiniMax)
- pomoć u vođenju uredskog poslovanja - administracija, priprema, arhiviranje i slanje dokumentacije
- nabava i praćenje potrošnje uredske opreme i materijala
- svakodnevna komunikacija s korisnicima
- vođenje izvještaja o realizaciji zadataka te statistici prodaje

01/10/2020 – 01/02/2021 Zagreb, Hrvatska

B2B CALL AGENT TIM 360

- prvi kontakt s potencijalno novim klijentima
- dogovaranje slanje ponuda
- predstavljanje proizvoda Selectbox
- slanje izvještaja o stanju radnog dana, statistički podaci

01/11/2019 – 01/01/2020 Zagreb, Hrvatska

BLAGAJNIK/BLAGAJNICA SPAR

- rad na blagajni
- slaganje robe i punjenje polica
- konstantno poravnavanje proizvoda na policama
- kontrola kvalitete i roka trajanja robe
- odgovaranje na upite kupaca
- održavanje urednosti prodajnog mjesta
- zaprimanje robe

10/08/2019 – 01/10/2019 Zagreb, Hrvatska

PRODAVAČ/PRODAVAČICA BIPA

- posluživanje kupaca
- slaganje robe u prodajnom prostoru i skladištu trgovine

- deklariranje proizvoda
- briga o izgledu i čistoći prodajnog mjesta
- briga o izloženosti robe
- rad na blagajni
- vođenje potrebne dokumentacije
- zamotavanje poklona

15/01/2019 – 30/04/2019 Zagreb, Hrvatska

AGENTICA U CALL CENTRU NA ODJELU PRETPLATE ZA VEČERNJI LIST, 24 SATA I POSLOVNI DNEVNIK STYRIA

- odgovaranje na raznorazne upite putem telefona
- svakodnevna komunikacija s korisnicima i pretplatnicima
- davanje informacija o proizvodu i uslugama koje se nude
- ostvarivanje te prekidanje pretplate korisnicima
- reklamacije upućene dostavljačima novina
- rješavanje općih reklamacija na proizvod

● **OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE**

05/10/2019 – TRENUTAČNO Zagreb, Hrvatska

POSLOVNA EKONOMIJA Ekonomski fakultet Zagreb

2014 – 2018 Zagreb, Hrvatska

UPRAVNA REFERENTICA Upravna škola

● **JEZIČNE VJEŠTINE**

Materinski jezik/jezici: **HRVATSKI**

Drugi jezici:

	RAZUMIJEVANJE		GOVOR		PISANJE
	Slušanje	Čitanje	Govorna produkcija	Govorna interakcija	
ENGLESKI	C1	B1	B2	B2	B2
NJEMAČKI	A1	A2	A2	A1	A2

Razine: A1 i A2: temeljni korisnik; B1 i B2: samostalni korisnik; C1 i C2: iskusni korisnik

● **DIGITALNE VJEŠTINE**

SAOP sustav | DAX | MS Office (MS Word, MS PowerPoint, MS Excel, MS) | Video conference (Skype, Zoom, Google Meet, Teams ...) | Odlično poznavanje MS Windowsa | Svakodnevno korištenje interneta i društvenih mreža, učestala upotreba Google alata.

● **DODATNE INFORMACIJE**

KOMUNIKACIJSKE I MEĐULJUDSKE VJEŠTINE

O meni Otvorena sam i iskrena osoba koja je spremna za nova znanja i napredovanje u radu i općenito u životu. Brzo učim i ono što radim želim odraditi što je bolje, produktivnije i proaktivnije moguće. Odlično se snalazim u novim okolinama i novim izazovima te sam vrlo komunikativna i ljubazna osoba. Spremna sam pomoći i timskog sam duha. Vrlo sam odgovorna, poštena i posvećena u svom radu.

VOZAČKA DOZVOLA

Vozačka dozvola: B